

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra obchodu a financí

Bakalářská práce

Zhodnocení specifík pozůstalostních důchodů v ČR

Marie Maryšková

© 2020 ČZU v Praze

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Marie Maryšková

Hospodářská politika a správa
Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Zhodnocení specifík pozůstalostních důchodů v ČR

Název anglicky

Evaluation of Specifics of Survivors' Pensions in the Czech Republic

Cíle práce

Cílem bakalářské práce je na základě analýzy důchodového pojištění vyhodnotit specifika pozůstalostního důchodového pojištění z hlediska poskytování dávek a navrhnout možná řešení pro optimální nastavení podmínek.

Metodika

Teoretický základ bakalářské práce bude zpracován metodou kompilace poznatků z odborné literatury, aktuálních právních předpisů a dalších relevantních zdrojů z oblasti důchodového pojištění v České republice s konkrétním zaměřením na pozůstalostní důchody.

Na základě analýzy zjištěných dat bude provedeno srovnání podmínek nároků na přiznání a obnovu pozůstalostních důchodů, dle legislativních změn zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. S využitím metody syntézy získaných poznatků budou vyhodnocena specifika důchodového pojištění a vytvořena možná doporučení pro optimální nastavení podmínek pozůstalostních důchodů.

Doporučený rozsah práce

30 – 40 stran

Klíčová slova

důchod, sociální pojištění, vdovec, vdova, sirotek, doba pojištění

Doporučené zdroje informací

ČESKO. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. Národní pojištění : měsíčník Ministerstva práce a sociálních věcí ČR. Praha: ISSN 0323-2395.

KAHOUN, V. *Sociální zabezpečení : vybrané kapitoly*. Praha: Triton, 2010. ISBN 978-80-7387-346-2.

KOLDINSKÁ, K. *Sociální právo*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck. 2013. ISBN 978-80-7400-474-2.

KOLDINSKÁ, K., TRÖSTER, P. a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. 7., podstatně přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: C.H. Beck. 2018. ISBN 978-80-7400-692-0.

TOMEŠ, I. *Sociální správa*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-560-1.

VOŘÍŠEK, V. *Zákon o důchodovém pojištění. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7179-576-6.

WINKEL, V. *Der kleine Rentenratgeber Alles, was Sie zur Rente wissen müssen*, 6., a. Auflage. Akademische Arbeitsgem, 2018. ISBN 978-3-86817-894-4

Předběžný termín obhajoby

2019/20 LS – PEF

Vedoucí práce

Ing. Gabriela Kukulová, MBA, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra obchodu a financí

Elektronicky schváleno dne 1. 11. 2019

prof. Ing. Luboš Smutka, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 4. 11. 2019

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 20. 02. 2020

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Zhodnocení specifík pozůstalostních důchodů v ČR" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 14. 3. 2020

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucí mé bakalářské práce Ing. Gabriele Kukulové, MBA, Ph.D. za cenné rady a připomínky při zpracování této bakalářské práce. Dále děkuji své rodině za trpělivost během průběhu celého studia.

Zhodnocení specifík pozůstalostních důchodů v ČR

Abstrakt

Téma bakalářské práce je zhodnocení specifík pozůstalostních důchodů v ČR. V teoretické části je uveden historický vývoj sociálního zabezpečení. Vysvětleny jsou základní pojmy, které se týkají problematiky důchodového pojištění. Představeny jsou podmínky, za kterých je možné důchody získat.

V analytické části bakalářské práce jsou uvedeny rozborů jednotlivých modelových situací a výpočty možností obnovy pozůstalostních důchodu dle daného modelového příkladu. Následuje porovnání čtyř modelových situací ve třech obdobích dle platné právní úpravy, účinné do konce roku 2009, do konce roku 2011 a po následné novele od roku 2012. Uvedena je rovněž predikce možného budoucího vývoje množství žen pobírajících vdovské důchodů. Bakalářská práce je doplněna názornými grafy a tabulkami, které vyhodnocují závěry této práce. V závěru analytické části jsou zhodnoceny rozdíly a vytvořena možná doporučení pro optimální nastavení podmínek.

Klíčová slova: důchod, sociální pojištění, vdovec, vdova, sirotek, doba pojištění

Evaluation of Specifics of Survivors' Pensions in the Czech Republic

Abstract

The topic of this thesis is to evaluate the specifics of survivor's pensions in the Czech Republic. The theoretical part talks about the historical development of social security. Furthermore, the basic concepts related to the issue of pension insurance are explained. Additionally, the conditions under which pensions can be obtained are presented.

The analytical part of the thesis contains analyses of the individual model situations and calculations of the possibilities of the survivor's pension recovery according to the given model example. This is followed by a comparison of four model situations during three periods of time in accordance with valid legal arrangements, effective until the end of 2009, until the end of 2011 and after the subsequent amendment from 2012. The prediction of possible future development of the number of women receiving widow's pensions is also presented. The bachelor thesis is accompanied by illustrative graphs and tables, which evaluate the conclusions of this work. At the end of the analytical part, differences are evaluated and possible recommendations for optimal setting conditions are made.

Keywords: pension, social insurance, widower, widow, orphan, period of insurance

Obsah

1 Úvod.....	12
2 Cíl práce a metodika	13
2.1 Cíl práce	13
2.2 Metodika	13
3 Teoretická východiska	15
3.1 Historický vývoj pozůstalostních důchodu	15
3.1.1 Historie sociálního pojištění	15
3.1.2 Období po sametové revoluci a současná legislativa.....	17
3.1.3 Základní prvky důchodové reformy	17
3.1.4 Změna nároku na sirotčí důchod.....	19
3.2 Sociální zabezpečení v ČR.....	20
3.2.1 Sazby sociálního pojištění	21
3.3 Orgány sociálního zabezpečení.....	22
3.4 Důchodové pojištění.....	23
3.4.1 Výše důchodů	24
3.4.2 Doba pojištění	25
3.4.3 Okruh pojištěných osob	25
3.5 Důchody v ČR.....	27
3.5.1 Starobní důchod	28
3.5.2 Starobní důchod dle § 31 ZDP.....	29
3.5.3 Invalidní důchody	31
3.5.4 Pozůstalostní důchody	32
3.5.5 Souběh nároků na více důchodů	35
3.5.6 Pozůstalostní důchody v Německu	36
3.5.7 Valorizace	36
4 Vývoj pozůstalostních důchodů a analýza modelových situací	38
4.1 Zákon 155/1995 Sb. – právní úprava do 31. 12. 2009	40
4.1.1 Příklad 1/2009 - Bezdětná vdova.....	40

4.1.2	Příklad 2/2009 - Vdova s jedním nezaopatřeným dítětem.....	41
4.1.3	Příklad 3/2009 - Vdova s jedním opětovně studujícím dítětem.....	42
4.1.4	Příklad 4/2009 - Bezdětná vdova pečující o rodiče v III. stupni závislosti	43
4.2	Zákon 155/1995 Sb. – právní úprava do 31. 12. 2011	43
4.2.1	Příklad 5/2011 - Bezdětná vdova	44
4.2.2	Příklad 6/2011 - Vdova s jedním nezaopatřeným dítětem.....	44
4.2.3	Příklad 7/2011 - Vdova s jedním opětovně studujícím dítětem.....	45
4.2.4	Příklad 8/2011 - Bezdětná vdova pečující o rodiče v III. stupni závislosti	47
4.3	Zákon 155/1995 Sb. – právní úprava od 1. 1. 2012	48
4.3.1	Příklad 9/2013 - Bezdětná vdova	48
4.3.2	Příklad 10/2013 - Vdova s jedním nezaopatřeným dítětem.....	49
4.3.3	Příklad 11/2013 - Vdova s jedním opětovně studujícím dítětem.....	50
4.3.4	Příklad 12/2013 - Bezdětná vdova pečující o rodiče v III. stupni závislosti	50
4.4	Vývoj „sólo“ vdovských důchodů pro roky 2019 a 2020	52
5	Výsledky a diskuse	54
6	Závěr.....	59
7	Seznam použitých zdrojů.....	61
8	Přílohy	64

Seznam tabulek

Tabulka 1 - Sazba sociálního pojištění pro rok 2019 – procentní výše odvodů	22
Tabulka 2 - Potřebná doba pojištění	29
Tabulka 3 - Věková kalkulačka odchodu do důchodu.....	30
Tabulka 4 - Vývoj valorizace.....	37
Tabulka 5 - Počet vyplácených pozůstalostních důchodů	39
Tabulka 6 - Datum nároku na starobní důchod žen viz přílohy č. 2,3,4.....	39
Tabulka 7 - Valorizace částky 4 683 Kč vdovského důchodu.....	41
Tabulka 8 - Valorizace částky 4 875 Kč vdovského důchodu.....	46
Tabulka 9 - Valorizace částky 4 735 Kč vdovského důchodu.....	48
Tabulka 10 - Pomocná tabulka výpočtu	52
Tabulka 11 - Vliv podmínek pro přiznání důchodů na základě zákonných změn.....	54

Seznam grafů

Graf 1 - Hospodaření systému důchodového pojištění v letech 2009 - 2018	28
Graf 2 - Počet „sólo vdov“ v období let 2009 - 2020 s predikcí na roky 2019 a 2020.....	39
Graf 3 - Bezdětná vdova v letech 2009, 2011 a 2013.....	55
Graf 4 - Vdova s 1 nezaopatřeným dítětem	55
Graf 5 - Vdova s jedním studujícím dítětem po přerušení studia	56
Graf 6 - Bezdětná vdova pečující o rodiče	57

Seznam použitých zkratk

ČSSZ Česká správa sociálního zabezpečení

OSSZ Okresní správa sociálního zabezpečení

zdp Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění

ELDP evidenční list důchodového pojištění

1 Úvod

V České republice řádný chod komplexního systému důchodového pojištění zajišťuje stát. Jde o průběžně financovaný systém sociálního zabezpečení. Správa tohoto systému je zajišťovaná prostřednictvím několika institucí. Primární institucí, u které se o dávky důchodového pojištění žádá, je Česká správa sociálního zabezpečení (ČSSZ). Tato instituce je podřízena Ministerstvu práce a sociálních věcí. ČSSZ zajišťuje a zprostředkovává výběr pojistného na sociální pojištění. Jeho součástí je i důchodové pojištění, které se následně přerozděluje na další dávky. ČSSZ takto rozhoduje v souladu s platnými zákony, a to např. v souladu se zákonem č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, a dalších novel tohoto zákona.

Pro nárok na výplatu dávky z důchodového systému musí občan splňovat různé podmínky. Např. v případě nároku na výplatu pozůstalostních důchodů musí mít zemřelý potřebnou dobu pojištění pro vznik nároku, a to jak vdovských (či vdoveckých), tak sirotčích důchodů. Od roku 2012 je nutná doba pojištění zemřelého stanovena na minimálně 2,5 roku pojištění za posledních 10 let, anebo 5 let pojištění za dobu 20 let. Od roku 2018 se snížila potřebná doba pojištění zemřelého v případě nároku na sirotčí důchod, a to v případech, kdy zemřelý získal jen krátkou dobu důchodového pojištění. Pokud byl zemřelý starší 28 let, zjišťuje se podmínka získání aspoň jednoho roku pojištění v období 10 let přede dnem úmrtí, u osoby starší 38 let je splněna podmínka potřebné doby alespoň dvou let v posledních 20 letech. Za posledních 10 let došlo ve vyplácení dávek pozůstalostních důchodů k významným změnám. Novely v letech 2010 a v roce 2012 přinesly změny v délce doby vyplácení těchto pozůstalostních důchodů – největší změna se týká možností obnovy čerpání pozůstalostních důchodů s ohledem na věk.

Otázka důchodového systému je tématem bouřlivých diskuzí. Vzhledem k systému průběžného financování důchodového systému a snižující se demografické křivky populace, kdy klesá počet narozených dětí a zvyšuje se počet důchodců, je nezbytné udržovat rovnováhu mezi výší vybraného pojistného na sociální zabezpečení a vyplácením těchto dávek. Nabízí se ale otázka, zda za současně nastavených podmínek pobírání pozůstalostních důchodů, kdy od určitého věku pozůstalí nedosáhnou na výplatu těchto důchodů, jsou odkázáni na jiné dávky sociálního zabezpečení zatěžující státní pokladnu – např. v podobě hmotné nouze, příspěvků na bydlení, apod.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Cílem bakalářské práce bude na základě analýzy důchodového pojištění vyhodnotit specifika pozůstalostního důchodového pojištění z hlediska poskytování dávek a navrhnout možná řešení pro optimální nastavení podmínek.

2.2 Metodika

Teoretický základ bakalářské práce bude zpracován metodou kompilace poznatků z odborné literatury, aktuálních právních předpisů a dalších relevantních zdrojů z oblasti důchodového pojištění v České republice, s konkrétním zaměřením na pozůstalostní důchody.

Na základě analýzy zjištěných dat bude provedeno srovnání podmínek nároků na přiznání, a především obnovu pozůstalostních důchodů dle legislativních změn zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. S využitím metody syntézy získaných poznatků budou vyhodnocena specifika důchodového pojištění a vytvořena možná doporučení pro optimální nastavení podmínek pozůstalostních důchodů.

Modelové situace budou zaměřeny především na změny týkající se pozůstalostních důchodů v období od roku 2009 do roku 2019, ve kterých docházelo k neustálým změnám.

Ve čtyřech modelových příkladech bude uvedena ovdovělá žena ve věku 53 let. V příkladech bude vystupovat jako:

- bezdětná žena,
- s nezaopatřeným dítětem,
- s dítětem opětovně studujícím,
- jako osoba pečující o rodiče.

Zemřelou osobou bude manžel, který již pobíral svůj důchod v průměrné výši daného roku, pro možnost lepšího porovnání.

Ve dvou variantách bude figurovat dítě.

V první části modelových příkladů budou zohledněny podmínky zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění platného do 31. 12. 2009. Pozůstalá osoba má nárok na důchod po zemřelé osobě po dobu jednoho roku. Po uplynutí této doby má žena nárok v případě, že do pěti let od zastavení výplaty dovrší 55 let nebo důchodového věku a

v případě, že je důchodový věk nižší, má nárok na obnovu důchodu. U mužů vzniká nárok rovněž, po splnění podmínky věkové hranice 58 let.

Ve druhé část se modelové příklady budou řídit platností zákona č. 306/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., tzv. první fázi malé reformy. Zákonné změny budou uplatněny v dalších modelových příkladech v období od 1. 1. 2010 do 31. 12. 2011, a zjištěné výsledky porovnány v rámci jednotlivých částí v návaznosti na změnu zákona. Na rozdíl od právní úpravy platné před 1. 1. 2010 již pro nárok na vdovský nebo vdovecký důchod po uplynutí jednoho roku od smrti manžela nebo manželky není rozhodující dosažení věku 55 nebo 58 let. Rozhodující je dosažení věku o 4 roky nižšího než činí důchodový věk stanovený pro muže stejného data narození, pokud skutečný důchodový věk není nižší. Tato podmínka platí stejně pro ženy i muže.

Třetí část šetření bude zasazena do roku 2013. V tomto období znovu dochází na základě novely č. 220/2011 Sb., ke změně zákona o důchodovém pojištění s platností od 1. 1. 2012. Zkracuje se doba obnovy z pěti let na dva roky, za zachování stejných podmínek. Dále bude sledováno, zda tato zásadní změna bude mít vliv na opětovné přiznání pozůstalostních důchodů.

Na závěr bude prostřednictvím trendové funkce neperiodické časové řady proveden odhad „sólo“ vdovských důchodů pro rok 2019 a 2020.

3 Teoretická východiska

Sociální pojištění je v naší společnosti poměrně mladé odvětví, ale pro moderní společnost velmi důležité. V dnešní době každá společnost musí řešit v případě nenadálých situací v životě člověka, jako je nemoc, stáří, úmrtí člena rodiny, jakým způsobem se o své občany postará. V ČR takovou situaci řeší systém sociálního zabezpečení.

3.1 Historický vývoj pozůstalostních důchodu

Z historického hlediska, v případě mladých pozůstalých byl častým řešením další sňatek. Vdova byla většinou vrchností nucena se vdát zejména proto, aby byl na statku hospodář. Důvod tedy nebyl sociální, ale spíše ekonomický. Pokud ovdověl muž, záhy se rovněž oženil. Důvodem byla starost o domácnost a děti z předešlého manželství. V případě starších ovdovělých většinou přenechávali grunt mladší generaci (vlastním dětem či jinému hospodáři) a sami zůstávali na vejminku.

3.1.1 Historie sociálního pojištění

První náznaky sociálního pojištění sahají do 15. století, kdy začaly vznikat tzv. svépomocné podpůrné spolky, jejich účelem bylo pomáhat práce neschopným a starým členům a podporovat i pozůstalé.¹

Za vlády Marie Terezie v druhé polovině 18. století dochází k zásadním změnám a reformám. Státní správa se mění, šlechta je nahrazována laickými státními zaměstnanci. Ti byli odkázáni na svůj pravidelný plat. V té době došlo k přijetí dvou penzijních normálů. V roce 1771 byl vydán normál pro vdovy a sirotky po zaměstnancích a v roce 1781 byl vydán normál druhý pro zaměstnance. Tyto normály položily základ sociálnímu (státnímu) zaopatření na našem území. Vztahovalo se pouze na státní úředníky a další zaměstnance veřejné správy.² Povinné sociální pojištění bylo zavedeno v roce 1888 jako tzv. Taafeho reforma.

Prvním zákonem upravujícím sociální politiku v Československu byl zákon 221/1924 Sb. z. a n. o pojištění zaměstnanců pro případ nemoci, invalidity a stáří. Jednalo

¹ KOLDINSKÁ, Kristina, TRÖSTER, Petr a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. 7. podstatně přepracované vyd. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 20. ISBN 978-80-7400-692-0.

² KOLDINSKÁ, Kristina. *Sociální právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 7 ISBN 978-80-7400-474-2.

se o velmi pokrokový právní předpis. Zákon zavedl dělnické pojištění pro případ invalidity a stáří. Pojištění se týkalo osob, které na území Československé republiky vykonávaly práce nebo služby na dle pracovního, služebního nebo učňovského poměru. Vznikla Ústřední sociální pojišťovna.³

V poválečné situaci nebyly válečné předpisy uznány za součást právního řádu a byly převzaty zákony z doby první republiky. Roku 1948 byl přijat zákon 99/1948 Sb. z. a n. o národním pojištění. Tento zákon byl na svou dobu velmi progresivní, umožnil vytvoření jednotné soustavy národního pojištění. Došlo ke zvýšení všech dávek, nároky dělníků a zaměstnanců byly takřka zrovnoprávněny a důchodové zabezpečení se poprvé začalo vztahovat i na samostatně hospodařící občany. Tento zákon byl velmi ovlivněn sovětským modelem. Pro vznik pojištění nebylo potřeba přihlášek, nově vznikalo pojištění ze zákona. Změna nastala v oblasti pozůstalostních důchodů. Dávky pozůstalostních důchodů byly poskytovány vdovám, sirotkům a nově družkám. Vdovcům důchod dle tohoto zákona po smrti manželky nenáležel.⁴

V roce 1956 proběhla první reforma sociálního zabezpečení, byly přijaty dva důležité zákony, a to zákon č. 54/1956 Sb., o nemocenském pojištění zaměstnanců a zákon č. 55/1956 Sb., o sociálním zabezpečení. Tento zákon upravoval pozůstalostní důchody vdovské, sirotčí a vrátili se i důchody vdovecké. Předpisy zaručili důchodové zabezpečení více lidem, tedy vyšší finanční zátěž pro státní rozpočet.⁵

V roce 1964 byla uskutečněna druhá reforma sociálního zabezpečení, došlo ke změnám v oblasti důchodového zabezpečení v důsledku přijetí zákona č. 101/1964 Sb., o sociálním zabezpečení a zákona č. 103/1964 Sb., o sociálním zabezpečení družstevních rolníků. Teto zákon nepamatoval na vdovce ani na družky. Změnou byla zejména různá omezení pro vznik nároku. Nárok na vdovský důchod nenáležel, jestliže manželství bylo uzavřeno po 60. roce věku pracovníka (důchodce) a netrvalo aspoň dva roky. Pokud žila vdova ve společné domácnosti s druhem, výplata vdovského důchodu se zastavila.⁶

Zákon č. 100/1988 Sb. o sociálním zabezpečení prošel mnoho novelami a z části byl v platnosti až do 1. 1. 2012. Na vdovský důchod měla nárok žena za obdobných podmínek

³ 80 let sociálního pojištění, Česká správa sociálního zabezpečení, 2004

⁴ TRÖSTER, Petr a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. 6. podstatně přepr. a aktual. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 20. ISBN 978-80-7400-473-5.

⁵ KOLDINSKÁ, Kristina. *Sociální právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 17. ISBN 978-8-7400-474-2

⁶ KAHOUN, Vilém a kol. *Sociální zabezpečení*. Praha: Triton, 2009, s. 32. ISBN 978-80-7387-346-2.

jako v předešlých právních úpravách. Zákon nově v rámci sociální péče upravoval vdovecký příspěvek. Nejednalo se tedy o důchod, ale příspěvek ovdovělému muži.

3.1.2 Období po sametové revoluci a současná legislativa

V roce 1990 byl vytvořen Scénář sociální reformy, který měl za cíl zmodernizovat současnou podobu sociálního systému u nás. Reforma měla zajistit přechod od sociálního zabezpečení k sociálnímu pojištění, odstranit diskriminaci osob samostatně výdělečně činných, zrušit preference v důchodovém systému. **Zákon č. 582/1991 Sb.**, o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů, upravuje organizaci a prováděním důchodového pojištění, povinnosti pojištěnců, zaměstnavatelů, příjemců důchodů a jejich odpovědnosti.⁷

Sociální reformu, která probíhala v 90. letech je možné rozdělit do tří základních etap. V první etapě byl vytvořen koncept záchranné sociální sítě, stanovení především minimální mzdy a životního minima. Druhá etapa začala v roce 1993, bylo v ní zavedeno pojistné jako zvláštní platba mimo daňový systém. Zahrnoval to **zákon č. 589/1992 Sb.**, o pojistném na sociálním zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti. Další rok byl přijat zákon č. 42/1994 Sb., kterým bylo zavedeno jako doplňkový systém penzijní připojištění se státním příspěvkem. V roce 1995 byly přijaty dva důležité zákony. **Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění** a zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře. Třetí etapa byla spjata s rokem 1998 v souvislosti s nástupem sociálnědemokratické vlády. Začala příprava důchodové reformy.⁸

3.1.3 Základní prvky důchodové reformy

Po schválení důchodové reformy, byl v platnosti od roku 2013 třípilířový důchodový systém. První pilíř byl povinný a tvořil ho základní státní důchodový systém. Druhý pilíř se týkal důchodového spoření dobrovolného (v případě vstupu do tohoto pilíře nebylo možné vystoupit, pokud nebyl přiznán nárok na starobní důchod podle základního důchodového systému). Třetí pilíř tvořil penzijní připojištění se státním příspěvkem a doplňkové penzijní spoření.⁹

⁷ KOLDINSKÁ, Kristina. *Sociální právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 19. ISBN 978-8-7400-474-2

⁸ KAHOUN, Vilém a kol. *Sociální zabezpečení*. Praha: Triton, 2009, s. 94. ISBN 978-80-7387-346-2.

⁹ KOLDINSKÁ, Kristina, TRÖSTER, Petr a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. 7. podstatně přepracované vyd. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 27. ISBN 978-80-7400-692-0.

Do druhého pilíře mohly vstupovat pouze osoby mladší 35 let. Jednalo se o dobrovolný systém. Zaměstnavatel posílal 3 % z hrubé mzdy zaměstnance, a další 2 % vkládal účastník ze své výplaty. Osoby samostatně výdělečně činné měly o 3 % menší platby na sociální pojištění, a tento rozdíl navýšený o zálohovou platbu a budoucí 2 % posílaly samy Specializovanému finančnímu úřadu. Toto upravuje zákon č. 426/2011 Sb., o důchodovém spoření, který nabyl účinností dnem 1. 1. 2013. Tento pilíř byl ambiciózní, inspirovaný německým sociálním systémem, ale neměl dlouhého trvání. Skončil k 31. 1. 2016.¹⁰

Mezi nejvýznamnější parametrické změny zákona 155/1995 Sb. o důchodovém pojištění, patří přijetí novely č. 306/2008 Sb. a novely č. 220/2011 Sb., které postupně snižují dobu, pro nárok na obnovu pozůstalostních důchodů. Dochází k postupnému **prodlužování rozhodného období**, z něhož se zjišťují příjmy pro výpočet důchodu, ze stavu 30 let na celoživotní a nadále se nebude přihlížet k příjmům před rokem 1986.¹¹

Pokračuje se ve zvyšování důchodového věku, v současnosti je důchodový věk 65 let a zároveň se urychluje sjednocení důchodového věku pro muže a ženy.

S účinností od 1. 1. 2012 je nově základní výměra vázána na vývoj průměrné mzdy a činí 9 % z této částky, která v roce 2011 odpovídala částce 2 230 Kč. Pro rok 2020 se jedná o částku 3 490 Kč. Vzhledem k tomu, že se ekonomice dobře daří, dá se předpokládat, že se bude částka v průběhu let zvyšovat. Dále dochází k pozvolnějšímu odstupňování procentní sazby redukce procentní výměry předčasného starobního důchodu. Snižuje se za každých započtených 90 kalendářních dnů o od 361 do 720 dne o 1,2 % oproti 0,9 % jak tomu bylo dříve.

V případech pozůstalostních důchodů nastávají zásadní změny. Dochází ke zkrácení lhůty pro možnost opětovného vzniku nároku na vdovský či vdovecký důchod. Pokud dojde znovu ke splnění zákonem stanovených podmínek. Snižuje se lhůta pro opětovné přiznání z pěti let na dva roky pro nároky vzniklé po 31. prosinci 2011. Při zániku nároku na vdovský či vdovecký důchod z důvodu uzavření nového manželství, není nadále

¹⁰ KOLDINSKÁ, Kristina, TRÖSTER, Petr a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. 7. podstatně přepracované vyd. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 192. ISBN 978-80-7400-692-0.

¹¹ 25 let České správy sociálního zabezpečí, Praha, ČSSZ, 2015, s. 17. ISBN 978-80-87039-43-4

vyplácena jednorázová částka tzv. odbytné, vzhledem k tomu, že toto opatření nepřináší zamýšlený efekt.¹²

V únoru roku 2016 byl na základě zákona č. 381/2015 Sb., o jednorázovém příspěvku důchodci, vyplácen všem poživatelům důchodu jednorázový příspěvek ve výši 1 200 Kč. K tomuto zvýšení došlo na základě rozhodnutí v důsledku velmi malého navýšení vyměřovacího základu a to pouze 40 Kč na 2 440 Kč pro rok 2016.

Zákon č. 203/2017 Sb. mj. ukončuje zvyšování důchodového věku bez omezení, a to při dosažení věku 65 let.

Zvýšení důchodu při dosažení věku 85 let upravuje zákon č. 191/2018 Sb., nabyt účinnosti od 1. 1. 2019. Novela spočívá ve zvýšení základního vyměřovacího základu z 9 % na 10 % průměrné mzdy. Dále se změna týká všech osob, které před lednem 2019 nebo v daném následující měsíci dosáhnou věku 85 let. Těmto důchodcům bude zvýšena měsíční výplata důchodu o 1000 Kč.¹³

3.1.4 Změna nároku na sirotčí důchod

Další změna spočívá v rozšíření okruhu případů, kdy nově vznikne nárok na **sirotčí důchod**, a to i v případě, kdy zemřelý získal jen **krátkou dobu** důchodového **pojištění**, a to aspoň jeden rok, popřípadě u pojištěnce staršího 38 let aspoň dva roky. Sledované období se přitom nemění (tj. v případě, že byl zemřelý starší 28 let, se zjišťuje podmínka získání aspoň jednoho roku pojištění v období 10 let přede dnem úmrtí, u osoby starší 38 let je alternativně splněna podmínka potřebné doby pojištění i tehdy, získal-li aspoň 2 roky pojištění v období 20 let přede dnem úmrtí). Vyžaduje se však, aby se jednalo o dobu, za kterou je hrazeno pojistné na důchodové pojištění. Výše sirotčího důchodu se i v případě splnění nových podmínek bude stanovovat obecným způsobem. Nárok na sirotčí důchod vzniká ode dne účinnosti zákona i v případech, kdy byly nové podmínky

¹² ČSSZ, Meritorní směrnice ředitele sekce sociálního pojištění 2/2018 ze dne 25. 1. 2018, Praha

¹³ Zvýšení důchodu při dosažení věku 85 let: ČSSZ [online] 2018 (cit. 25. 9. 2019) Dostupné: <https://www.cssz.cz/web/cz/-/lednovou-valorizaci-temer-3-5-milionu-duchodu-zajisti-cssz-automaticky-prave-tak-jako-tisicikorunove-zvyseni-duchodcum-starsim-85-let>

pro vznik nároku na sirotčí důchod splněny před tímto dnem, avšak podle dosavadní právní úpravy nárok na sirotčí důchod nevznikl.¹⁴

3.2 Sociální zabezpečení v ČR

Je soubor institucí, zařízení a opatření, jejichž prostřednictvím se zabezpečují občané pro případ nemoci, mateřství, výchovy dětí, stáří, invalidity a ztráty živitele. Z hlediska jednotlivých osob je sociální zabezpečení forma společenské pomoci, která je buď finančně, nebo naturálně podporuje v určitých společnostech uznaných životních situacích.¹⁵

Cílem soudobého sociálního zabezpečení je regulace odpovědnosti občana za svou budoucnost a sociální začlenění a stanovení a forem povinné sociální solidarity mezi občany.¹⁶

Při odpovědnosti osoby za její budoucnost se vychází z principu subsidiarity, kde odpovídá jednatel **sám za sebe** (za svou výživu, bydlení, spoření na stáří apod.), pokud je toho schopen, s ohledem na věk či zdravotní stav. Pokud řešení tíživé situace není v jeho silách, měl by se obrátit na **rodinu**. Teprve na třetím místě by měl pomoci **stát**. Vzhledem k tomu, že nelze na odpovědnost jednotlivců spoléhat, stanovil stát autoritativně obligatorní míru odpovědnosti jedince za bližší či vzdálenou budoucnost. Proto stát nastavuje povinnou míru solidarity. Rozlišujeme několik druhů: solidarita zdravých a nemocných, solidarita mezigenerační, solidarita zaměstnaných s nezaměstnanými a solidarita v rozdílech příjmů.¹⁷

System sociálního zabezpečení lze rozdělit do několika subsystémů:

- sociální pojištění,
- státní sociální podpora,
- sociální pomoc.

¹⁴ Na sirotčí důchod dosáhne více dětí: MPSV [online] 2018 (cit. 8. 10. 2019) Dostupné: <https://www.mpsv.cz/web/cz/-/na-sirotci-duchod-dosahne-vice-deti-podminky-pro-jeho-priznani-budou-mirnejsi>

¹⁵ ČERNÁ, J., TRINNEROVÁ, D., VACÍK, A. *Právo sociálního zabezpečení*. 2. rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. 13 s. ISBN 978-80-7380-019-2.

¹⁶ KOLDINSKÁ, Kristina, TRÖSTER, Petr a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. 7. podstatně přepracované vyd. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 9. ISBN 978-80-7400-692-0.

¹⁷ KAHOUN, Vilém a kol. *Sociální zabezpečení*. Praha: Triton, 2009, s. 26. ISBN 978-80-7387-346-2.

Sociální pojištění řeší situace, na které je možno se dopředu připravit odložením části peněz k přiměřenému řešení budoucí sociální situace, a to pomocí dávek nahrazujících příjem. Tyto situace mají buď krátkodobý charakter, jako je např. nemoc, ošetřování člena rodiny, těhotenství a mateřství, ty řeší nemocenské pojištění. Mohou mít také dlouhodobý charakter, jako je stáří, invalidita, ovdovění a osiřené, ty pak řeší důchodové pojištění. Obě formy pojištění z hlediska přírodního charakteru (pobyt v nemocnici, návštěva lékaře a poskytnutí léků) doplňuje zdravotní pojištění.¹⁸

Státní sociální podpora je organizována státem v rámci solidarity mezi občany a slouží k překonání nepříznivých sociálních událostí. Tyto dávky mají obligatorní charakter. Obvykle je tato oblast zaměřena na podporu dětí a rodin, sociální prevenci apod.¹⁹

Státní sociální podpora je plně financována ze státního rozpočtu.

Sociální pomoc jinak řečeno sociální péče, je třetí samostatnou součástí sociálního zabezpečení. Hlavním cílem sociální pomoci je zajistit pomoc a podporu lidem, kteří se ocitli v nepříznivé sociální situaci a nejsou schopni tuto situaci vyřešit za pomoci svých vlastních prostředků či za pomoci své rodiny. Také sociální pomoc je plně financována ze státního rozpočtu a založena na nejširší solidaritě.

3.2.1 Sazby sociálního pojištění

Povinnost platit pojistné mají zaměstnavatelé, zaměstnanci, kteří jsou účastníkem nemocenského pojištění, osoby samostatně výdělečně činné a osoby přihlášené k dobrovolné účasti na důchodovém pojištění.²⁰

Od 1. 7. 2019 byla snížena sazba pojistného na nemocenské pojištění u zaměstnavatelů, osob samostatně výdělečně činných (OSVČ) a u zahraničních zaměstnanců, a to o 0,2 %.²¹ Byla také zrušena karenční doba v případě pracovní neschopnosti. Ostatní sazby se nemění.

¹⁸ ČERNÁ, J., TRINNEROVÁ, D., VACÍK, A. *Právo sociálního zabezpečení*. 2. rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. 16 s. ISBN 978-80-7380-019-2.

¹⁹ GREGOROVÁ, Zdeňka, *Důchodové systémy*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1998. 49 s. ISBN 80-210-2003-2.

²⁰ TOMEŠ, Igor a kol. *Sociální správa: úvod do teorie a praxe*, 2. rozšířené a přepracované vyd. Praha: Portál 2009, s. 252. ISBN 978-80-7367-483-0.

²¹ Nemocenské pojištění: ČSSZ [online] 2019 (cit. 20. 10. 2019) Dostupné: <https://www.cssz.cz/web/cz/-/od-1-7-2019-se-snizuje-sazba-pojistneho-na-nemocenske-pojisteni-o-0-2->

Tabulka 1 - Sazba sociálního pojištění pro rok 2019 – procentní výše odvodů

	Důchodové pojištění	Nemocenské pojištění	Příspěvek na státní politiku zaměstnavatele	Celkem
Zaměstnavatel	21,5 %	2,1 %	1,2 %	24,8 %
Zaměstnanec	6,5 %	0	0	6,5 %
OSVČ	28 %	2,1 % (dobrovolné)	1,2 %	29,2 %
Osoby dobrovolně účastné důchodového pojištění	28 %	0	0	28 %

Zdroj: vlastní zpracování, zdroj dat ČSSZ [online] 2019, dostupné www.cssz.cz

3.3 Orgány sociálního zabezpečení

Podle zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů, provádí sociální zabezpečení orgány sociálního zabezpečení, kterými jsou:

- Ministerstvo práce a sociálních věcí,
- Česká správa sociálního zabezpečení,
- Okresní správy sociálního zabezpečení,
- Ministerstvo vnitra,
- Ministerstvo obrany,
- Ministerstvo spravedlnosti.²²

²² TOMEŠ, Igor a kol. *Sociální správa: úvod do teorie a praxe*, 2. rozšířené a přepracované vyd. Praha: Portál 2009, s. 245. ISBN 978-80-7367-483-0.

Ministerstvo práce a sociálních věcí má především postavení metodického orgánu a obecného řídicího orgánu s jednou výjimkou. Jedná se o posuzování zdravotního stavu a pracovní schopnosti občanů pro účely přezkumného řízení soudního ve věcech důchodového pojištění.²³

Česká správa sociálního zabezpečení (ČSSZ) je největší správní institucí státní správy ČR, spravuje agendu více než 8,9 milionu klientů, z toho zhruba 2,9 milionu důchodců. Vyplácí přes 3,5 milionu důchodů a měsíčně v průměru kolem 280 tisíc dávek nemocenského pojištění. Přínos ČSSZ do státního rozpočtu tvoří více než 1/3 všech příjmů. Pravidelně vybírá peníze na pojistném na sociální zabezpečení a příspěvcích na státní politiku zaměstnanosti.²⁴ ČSSZ také působí v oblasti lékařské posudkové služby. Plní úkoly vyplývající z mezistátních úmluv o sociálním zabezpečení a podle koordinačních nařízení Evropské unie je styčným místem vůči zahraničním. Je základním článkem ve věcech důchodového pojištění, jedná se o orgán rozhodující v prvním stupni o dávkách důchodového pojištění.²⁵

Okresní správy sociálního zabezpečení (PSSZ, OSSZ, MSSZ) mají zvláštní postavení, protože jsou jim svěřeny rozhodovací pravomoci, ty se v oblasti důchodů týkají podkladových materiálů pro poskytování důchodů.²⁶

Ministerstva vnitra, obrany a spravedlnosti plní stejné úkoly pro osoby ve služebním poměru.

3.4 Důchodové pojištění

Účelem důchodového pojištění je zabezpečit jeho účastníky při zákonem vymezených sociálních událostech pro případ:

- stáří – **starobní důchod** (včetně předčasného),
- invalidity – **invalidní důchod** pro invaliditu prvního až třetího stupně,
- úmrtí pojištěnce – **vdovský, vdovecký a sirotčí důchod.**²⁷

²³ TOMEŠ, Igor, *Sociální správa*. Praha: Portál, 2002. s. 242, ISBN 80-7178-560-1.

²⁴ Profil organizace: ČSSZ: [online] 2019 (cit. 28. 9. 2019) Dostupné: <https://www.cssz.cz/web/cz/profil-organizace>

²⁵ KAHOUN, Vilém a kol. *Sociální zabezpečení*. Praha: Triton, 2009, s. 176. ISBN 978-80-7387-346-2.

²⁶ GREGOROVÁ, Zdeňka, GALVAS, Milan, *Sociální zabezpečení*, 2. aktua. a přepr. vydání, Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2000, 148 s. ISBN 80-210-3686-2.

²⁷ VORÍŠEK, V. *Zákon o důchodovém pojištění. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 13. ISBN 978-80-7179-576-6.

3.4.1 Výše důchodů

Skládá ze základní výměry a z procentní výměry. Základní výměra se stanoví procentní sazbou z průměrné mzdy (pro rok 2019 se jedná o 3270 Kč) a procentní výměra se stanoví procentní sazbou z výpočtového základu. **Základní výměra** je pro všechny důchody stejná. **Procentní výměra** je odlišná. Její výše je závislá na počtu získaných roků důchodového pojištění, včetně náhradní doby, a na výši příjmů dosažených v rozhodném období.²⁸ Výše uvedené platí v případě starobních a invalidních důchodů. U pozůstalostních důchodů se počítá z procentní výměry důchodu zemřelého. Jedná se tedy o dobu pojištění a příjmy. Pro rok 2020 se základní výměra důchodu zvýší o 220 Kč, procentní výměra důchodu vzroste o 5,2 % a dále se navýší o dodatečnou částku 151 Kč.²⁹

Koeficient nárůstu všeobecného vyměřovacího základu neboli přepočtový koeficient slouží k vyjádření reálné hodnoty vyměřovacího základu co nejbližše kalendářnímu roku, do kterého spadá přiznání důchodu.³⁰

Roční vyměřovací základ je úhrn vyměřovacích základů (hrubých příjmů) za kalendářní rok vynásobený příslušným koeficientem nárůstu všeobecného vyměřovacího základu.

Osobní vyměřovací základ představuje průměrný měsíční příjem, kterého osoba dosáhla v rozhodném období a stanoví se tak, že se koeficient 30,4167 vynásobí zlomkem, v jehož čitateli je roční úhrn vyměřovacích základů dosažených v rozhodném období a ve jmenovateli je součet všech kalendářních dnů rozhodného období. Jsou-li v rozhodném období vyloučené doby, snižuje se o ně počet kalendářních dnů připadajících do rozhodného období.³¹ Počítají se příjmy v jednotlivých letech od roku 1986.

Každý pojištěnec má možnost kontroly svého vyměřovacího základu (hrubého příjmu) prostřednictvím žádosti o **Informativní osobní list důchodového pojištění**. Buď prostřednictvím žádosti, kterou nalezne na stránkách ČSSZ nebo dopisu psaného volnou formou.

²⁸ KAHOUN, Vilém a kol. *Sociální zabezpečení*. Praha: Triton, 2009, s. 231. ISBN 978-80-7387-346-2.

²⁹ Národní pojištění: měsíčník Ministerstva práce a sociálních věcí ČR. Praha: 11/2019, s. 3. ISSN 0323-2395.

³⁰ KOLDINSKÁ, Kristina, TRÖSTER, Petr a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. 7. podstatně přepracované vyd. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 164. ISBN 978-80-7400-692-0.

³¹ Důchodová kalkulačka: MPSV [online] 2019 (cit. 8. 9. 2019) Dostupné: <https://www.mpsv.cz/web/cz/duchodova-kalkulacka>

Rozhodné období je u zaměstnanců kalendářní měsíc, za který pojistné platí. U osob samostatně výdělečně činných (OSVČ) se jedná o kalendářní rok a vyměřovacím základem pro pojistné je částka, kterou si určí, ne však méně než 50 % daňového základu.³²

Procentní výměra důchodu se stanoví z výpočtového základu procentní sazbou odpovídající délce doby pojištění (tj. 1,5 % x počet let celkové doby pojištění). Procentní výměra může být snížena za dobu předčasnosti nebo zvýšena za dobu přesluhování.

Redukční hranice stanoví, jaká část osobního vyměřovacího základu se pro stanovení výpočtového základu použije v omezené míře.³³

Výpočtový základ se upraví za využití redukčních hranic uvedených v § 15 ZDP. Výše redukčních hranic se každoročně mění, a to v závislosti na výši průměrné mzdy.

Valorizace je uvedena v zákoně jako pravidelné či mimořádné zvyšování důchodů, jestliže zákonem stanovené období dosáhlo růstu cen alespoň 5 %. Provádí se pro zachování reálné hodnoty důchodů. Důchody se zvyšují k lednu kalendářního roku. Zvýšení se týká důchodů přiznaných do 31. prosince předešlého roku, důchody přiznané po tomto datu se nezvyšují.³⁴

3.4.2 Doba pojištění

Dobou důchodového pojištění je doba účasti na pojištění osob, za kterou bylo v České republice zapláceno pojistné. Tato podmínka se považuje za splněnou, i když zaměstnavatel za ně pojistné neodvedl. V případě odpovědných osob např. společníků, členů statutárních orgánů, dozorčích rad a družstev je dobou pojištění doba, za kterou bylo pojistné zapláceno.³⁵

3.4.3 Okruh pojištěných osob

Jedná se o osoby, které splňují podmínky účasti na důchodovém pojištění stanovené zákonem. Tyto osoby jsou v právní úpravě označovány jako pojištěnci.

³² KOLDINSKÁ, Kristina, TRÖSTER, Petr a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. 7. podstatně přepracované vyd. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 164. ISBN 978-80-7400-692-0.

³³ KOLDINSKÁ, Kristina, *Sociální právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 119. ISBN 978-80-7400-474-2.

³⁴ KAHOUN, Vilém a kol. *Sociální zabezpečení*. Praha: Triton, 2009, s. 242. ISBN 978-80-7387-346-2.

³⁵ VORÍŠEK, V. *Zákon o důchodovém pojištění. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 37. ISBN 978-80-7179-576-6.

Povinné pojištění upravuje § 5 odst. 1 a odst. 4 zákona o důchodovém pojištění. Největší skupinou jsou osoby výdělečně činné (zaměstnanci) a kteří jsou účastníky nemocenského pojištění. Další velkou skupinou jsou osoby vykonávající samostatnou výdělečnou činnost, pokud splní stanovené podmínky. Pro rok 2019 se jedná o rozhodnou částku 78 476 Kč.³⁶ Povinně pojištění jsou dále např. policisti, vojáci a další osoby dle výše uvedeného zákona.

Jako **povinné pojištění** je brána **náhradní doba pojištění** dle § 5 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění. Jedná se o dobu, kdy osoba z vážných, společensky uznávaných důvodů nevykonává výdělečnou činnost, např. péče o dítě do čtyř let věku. Do 1. 1. 2010 je za tuto dobu považováno studium. Zde se jedná o časové omezení, které je platné i pro dobu evidence na Úřadu práce, ale v jiném rozsahu. Za tuto dobu není hrazeno pojistné.³⁷

Doba vedení v evidenci Úřadu práce je jedinou dobou, kterou lze za určitých podmínek **zpětně doplatit**. Tato možnost je využívána klienty především při žádosti o důchodovou dávku v případě, že osoby nesplní podmínku doby pojištění.

Náhradní doba pojištění musí být získána na území České republiky s výjimkou doby péče o dítě do čtyř let věku. Další podmínkou je získání alespoň jednoho roku doby pojištění.³⁸ U některých dob se vyžaduje sofistikovaně vyjádřený vztah k ČR a pro některé účely se k některým dobám pohlíží i bez podmínek získání jednoho roku doby pojištění.³⁹

Dobrovolné pojištění je za podmínek stanovených zákonem, možné po podání přihlášky k dobrovolné účasti na důchodovém pojištění. Lze se přihlásit maximálně jeden rok zpětně. Doba účasti na dobrovolném pojištění se započte do doby důchodového pojištění jen pokud účastník za dané období **zaplatil pojistné**.⁴⁰ Nejnižší měsíční pojistné hrazené v roce 2019 činí 28 % z částky odpovídající jedné čtvrtině průměrné mzdy platné v roce 2019, tedy 2 289 Kč. Pojištěnec si může určit vyšší vyměřovací základ. Nejběžnější podobou přihlášení k účasti na dobrovolném pojištění je bez udání důvodu, zde je

³⁶ Důchodové pojištění OSVČ: ČSSZ, [online] 2019 (cit. 5. 9. 2019) Dostupné: <https://www.cssz.cz/web/cz/duchodove-pojisteni-osvc-povinna-ucast>

³⁷ KOLDINSKÁ, Kristina, TRÖSTER, Petr a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. 7. podstatně přepracované vyd. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 163. ISBN 978-80-7400-692-0.

³⁸ KAHOUN, Vilém a kol. *Sociální zabezpečení*. Praha: Triton, 2009, s. 225. ISBN 978-80-7387-346-2.

³⁹ KOLDINSKÁ, Kristina, TRÖSTER, Petr a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. 7. podstatně přepracované vyd. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 164. ISBN 978-80-7400-692-0.

⁴⁰ UZ Sociální pojištění. *Zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění*. Ostrava, Sagit, s. 134. ISBN 978-80-7488-210-4

podmínkou získání jednoho roku doby pojištění. Klient může být takto přihlášen maximálně 15 let.

Pojištěnec není nositel jen významných práv, ale i **povinností**, mezi něž patří např. hlásit včas všechny skutečnosti, které mohou být důvodem pro zánik nebo změnu nároku na dávku, např. absolvovat lékařskou prohlídku pro zjištění zdravotního stavu v případech, kdy je to nezbytné z důvodu zvažování příslušného orgánu sociálního zabezpečení přiznání některého z invalidních důchodů. Do osmi dnů hlásit změnu stavu např. v případě pobírání pozůstalostních důchodů, kdy uzavřením nového manželství zaniká nárok na důchod. Důležité je také hlášení změny adresy, jak trvalé tak doručovací.

3.5 Důchody v ČR

Zákon 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, upravuje hmotné zabezpečení pojištěnců pro případ stáří, poklesu pracovní schopnosti z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu (tj. invalidity) a úmrtí živitele prostřednictvím důchodů.⁴¹

System důchodového pojištění, tzn. jeho příjmy i výdaje, jsou součástí hospodaření státního rozpočtu. Příjmy systému důchodového pojištění tvoří zejména pojistné na důchodové pojištění, které je součástí pojistného na sociální zabezpečení. Výdaje představují zejména výdaje na dávky důchodového pojištění, mezi které se řadí jak starobní, tak i invalidní a pozůstalostní důchody. System důchodového pojištění skončil v přebytku za posledních 20 let v roce 2004, 2005, 2007, 2008 a 2018.⁴² Rok 2018 vykázal příjmy 285,74 mld. Kč, výdaje 277,51 mld. Kč, saldo hospodaření je s přebytkem 8,23 mld. Kč. K 31. 12. 2018 je evidováno 2, 897 mil. příjemců důchodu.

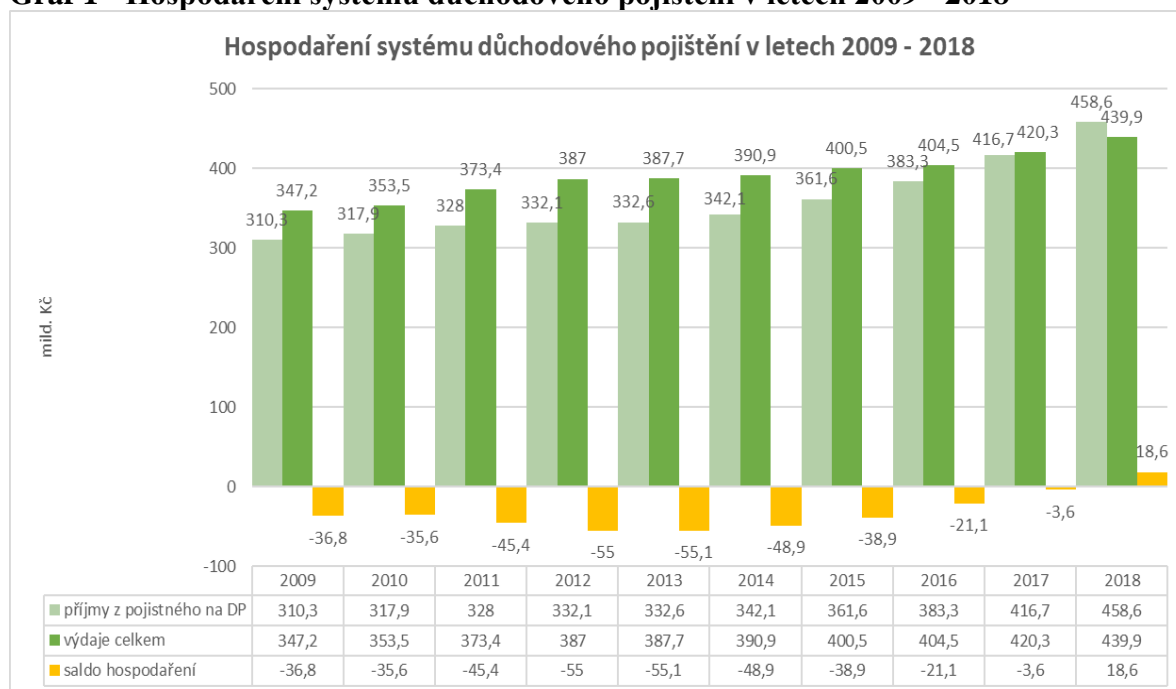
Důchody se dělí na přímé a odvozené. Mezi přímé důchody patří důchody starobní a invalidní. Pozůstalostní důchody, tj. vdovské, vdovecké a sirotčí, se řadí mezi důchody odvozené.⁴³

⁴¹ VOŘÍŠEK, V. Zákon o důchodovém pojištění. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 1. ISBN 978-80-7179-576-6.

⁴² Hospodaření systému důchodového pojištění: MPSV, [online] 2019 (cit. 4. 9. 2019) Dostupné: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/hospodareni-systemu-duchodoveho-pojisten>

⁴³ KAHOUN, Vilém a kol. *Sociální zabezpečení*. Praha: Triton, 2009, s. 228. ISBN 978-80-7387-346-2.

Graf 1 - Hospodaření systému důchodového pojištění v letech 2009 - 2018

Zdroj: vlastní zpracování, data MPSV [online] 2019, dostupné www.mpsv.cz

3.5.1 Starobní důchod

Starobní důchody jsou zastoupeny mezi důchodů nejvyšším počtem, náklady na ně tvoří nejvyšší výdajovou položku v systému důchodového pojištění. V současné době má nárok na řádný starobní důchod dle § 29 odst. 1 ZDP osoba, která získala minimálně 35 let pojištění a dosáhla důchodového věku. Nárok na důchod vzniká i pojištěnci, který získal pouze 20 let pojištění a dosáhl alespoň o 5 let vyššího věku než je důchodový věk stanovený dle § 32 pro muže stejného data narození. Vznikne mu nárok na tzv. poměrný starobní důchod. Klient má také nárok na důchod v případě získání 30 let pojištění, ale bez náhradních dob dle § 29 odst. 3 ZDP.⁴⁴

Do této skupiny patří starobní důchod vzniklý automaticky převodem z invalidního důchodu v 65 letech. Osoba čerpající invalidní důchod, která nepožádala o starobní důchod, popřípadě požádala, ale invalidní důchod byl pro ni dosud výhodnější. Tento důchod je vyplácen ve stejné výši jako důchod invalidní, nedochází k přepočítání.⁴⁵

⁴⁴ Příručka budoucího důchodce, ČSSZ, Praha, 2017, s. 8. ISBN 978-80-87039-48-9.

⁴⁵ KAHOUN, Vilém a kol. *Sociální zabezpečení*. Praha: Triton, 2009, s. 235. ISBN 978-80-7387-346-2.

Podmínky nároku jsou:

- dosažení zákonem stanoveného (důchodového) věku viz tabulka níže,
- získáním potřebné doby pojištění – délka této doby se stanoví v závislosti na kalendářním roce dosažení důchodového věku. Potřebná doba pojištění je evidovaná ČSSZ prostřednictvím evidenčních listů pojištěnců.⁴⁶

Tabulka 2 - Potřebná doba pojištění

Dosažení důchodového věku v roce	před r. 2010	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	po r. 2018
Potřebná doba pojištění	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35
Potřebná doba pojištění při DV + 5 *)	15	16	17	18	19	20	20	20	20	20	20

Zdroj: ČSSZ. *Důchody v České republice a spolkové republice Německo, 2015*

Tyto dvě podmínky musejí být splněny i pro vznik nároku na starobní důchod podle § 74, § 74a, § 76 a § 94 ZDP.

3.5.2 Starobní důchod dle § 31 ZDP

Nárok na předčasný starobní důchod mají pojištěnci, pokud splní dobu pojištění minimálně 35 let a dosáhli potřebného věku maximálně 3 roky nižšího, než činí řádný důchodový věk. Pokud je důchodový věk pojištěnce vyšší jak 63 let, vznikne mu nárok na předčasný starobní důchod, pokud dosáhnul alespoň věku 60 let a chybí mu do dosažení důchodového věku nejvýše 5 roků. Předčasný starobní důchod nelze přiznat zpětně.⁴⁷ Důchod je trvale krácen za každé započaté **devadesátidenní období** a důchodce nemůže vykonávat výdělečnou činnost, která zakládá nárok na úhradu sociální pojištění, do doby než má nárok na řádný starobní důchod. Po tomto datu vykonávat výdělečnou činnost může.

⁴⁶ TOMEŠ, Igor a kol. *Sociální správa: úvod do teorie a praxe*, 2. rozšířené a přepracované vyd. Praha: Portál 2009, s. 250. ISBN 978-80-7367-483-0.

⁴⁷ KOLDINSKÁ, Kristina, TRÖSTER, Petr a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. 7. podstatně přepracované vyd. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 167. ISBN 978-80-7400-692-0.

Trvalé krácení starobního důchodu:

- **0,9 %** výpočtového základu za první období prvních 360 dnů tzn. **4x**,
- **1.2 %** výpočtového základu za první období 361 až 720 dne,
- **1,5 %** výpočtového základu za první období od 721 kalendářního dne.⁴⁸

Starobní důchody nejsou přiznávány automaticky, klient o důchod žádá sám osobně, popřípadě je zastoupen jinou osobou na základě plné moci či doložením lékařské dokumentace na místně příslušné OSSZ. Zde je výjimka v případě důchodu starobního převedeného z důchodu invalidního po dosažení 65 let, ten změní ČSSZ sama.

Po obdržení žádosti od klienta a došetření potřebných informací ČSSZ vypočítá výši starobního důchodu. Zákonem uvedená doba je 90 dnů. Žadateli je následně zasláno rozhodnutí, zda mu byl přiznán důchod a pokud ano v jaké výši. V případě nesouhlasu, mohou být podány námitky proti rozhodnutí, a to do 30 dnů ode dne oznámení účastníku řízení.⁴⁹

Tabulka 3 - Věková kalkulačka odchodu do důchodu
Stanovení dne vzniku nároku
na starobní důchod

Vyplňte (přepište) prosím údaje zelených buněk

Datum Vašeho narození	27.10.1959
Jste žena ? (ano / ne)	ano
Počet vychovaných dětí	1
Důchodový věk činí 63 let a 2 měsíce	
Vznik nároku na starobní důchod	27. prosinec 2022
byla-li získána doba pojištění aspoň 35 let nebo 30 let pojištění bez náhradních dob pojištění.	
Nárok na starobní důchod též vznikne	27. 10. 2028
byla-li získána doba pojištění kratší než 35 let, ale nejméně 20 let pojištění nebo 15 let pojištění bez náhradních dob pojištění.	
Možnost odchodu do tzv. předčasného starobního důchodu podle § 31 zákona č. 155/1995 Sb.	27. říjen 2019
byla-li získána doba pojištění aspoň 35 let nebo 30 let pojištění bez náhradních dob pojištění.	

Zdroj: MPSV [online] 2019, dostupné <https://www.mpsv.cz/web/cz/kalkulacky>

⁴⁸ Příručka budoucího důchodce, ČSSZ, Praha, 2017, s. 29. ISBN 978-80-87039-48-9.

⁴⁹ KOLDINSKÁ, Kristina, *Sociální právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 177. ISBN 978-80-7400-474-2.

Jako příklad jsou ve výše uvedené tabulce uvedeny možnosti odchodu do důchodu pro ženu s datem narození 27. 10. 1959 s jedním vychovaným dítětem. Muž stejného data narození může jít do řádného důchodu 27. 10. 2023. Pro uvedený rok narození se u žen zohledňuje počet vychovaných dětí.

3.5.3 Invalidní důchody

V současné době je invalidní důchod jediný, avšak rozdělený do tří stupňů podle míry vlivu nepříznivého zdravotního stavu na pracovní schopnost.⁵⁰

Rozdíl mezi jednotlivými stupni invalidity spočívá v míře poklesu pracovní schopnosti občana:

- **invalidita prvního stupně** pokles o 35 % až 49,
- **invalidita druhého stupně** pokles o 50 % až o 69 %,
- **invaliditu třetího stupně** pokles o 70 % a více.⁵¹

Pro nárok na invalidní důchod je třeba splnit stanovené podmínky. Jednou z nich je tzv. zjištění invalidity, jemuž předchází proces posuzování zdravotního stavu Lékařskou posudkovou službou (LPS).⁵² Další nezbytnou podmínkou je potřebná doba pojištění, která se zjišťuje z období před vznikem invalidity. Doba pojištění se nevyžaduje pouze v případech, kdy invalidita vznikla následkem pracovního úrazu nebo nemoci z povolání.

Délka potřebné doby pojištění pro případ přiznání výplaty se liší podle věku pojištěnce. U občanů ve věku nad 28 let je potřebná doba pojištění 5 roků a zjišťuje se z posledních deseti roků před vznikem invalidity. U osoby starší 38 let platí, že pokud nesplní podmínku 5 let pojištění v posledních 10 letech před vznikem invalidity, je podmínka splněná také, pokud v posledních 20 letech před vznikem invalidity získala 10 let pojištění. V případě osob ve věku do 28 let je potřebná doba pojištění kratší. Osoby do 20 let činí méně než 1 rok, u osoby od 20 do 22 let alespoň 1 rok, u osoby od 22 do 24 let alespoň 2 roky, u osoby od 24 do 26 let alespoň 3 roky a u osoby od 26 do 28 let alespoň 4 roky.⁵³

⁵⁰ KOLDINSKÁ, Kristina, TRÖSTER, Petr a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. 7. podstatně přepracované vyd. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 169. ISBN 978-80-7400-692-0.

⁵¹ KAHOUN, Vilém a kol. *Sociální zabezpečení*. Praha: Triton, 2009, s. 290. ISBN 978-80-7387-346-2.

⁵² TOMEŠ, Igor a kol. *Sociální správa: úvod do teorie a praxe*, 2. rozšířené a přepracované vyd. Praha: Portál 2009, s. 252. ISBN 978-80-7367-483-0.

⁵³ KAHOUN, Vilém a kol. *Sociální zabezpečení*. Praha: Triton, 2009, s. 237. ISBN 978-80-7387-346-2.

Výše dávků se u jednotlivých stupňů liší. Základní výměra je jednotná pro všechny důchody. Procentní výměra je individuální a závisí na délce doby pojištění, příjmech dosahovaných před vznikem invalidity a na stupni invalidity. U invalidity prvního stupně se jedná o 0,5 % výpočtového základu. U druhého stupně se jedná o 0,75 % a u třetího stupně o 1,5 %.⁵⁴

Klient podává žádost o invalidní důchod na místně příslušné OSSZ dle trvalého bydliště stejně jako žádost o starobní důchod. Za určitých podmínek může požádat v místě nepříslušném. Posuzován je LPS dle místa trvalého pobytu, toto může být pro řadu žadatelů velký problém. Mohou tedy při podání žádosti požádat o posouzení zdravotního stavu v místě nepříslušné LPS. Zda bude žádosti klienta vyhověno rozhodují dotčené LPS.

3.5.4 Pozůstalostní důchody

Jsou dávkami důchodového pojištění odvozené od úmrtí jiné osoby (živitele). Podmínky pro nárok na důchod jsou dvě. Především osobní vztah pozůstalého k zemřelé osobě a podmínky nároku či pobírání zemřelé osoby přímého důchodu tzn. doba pojištění zemřelé osoby.⁵⁵

Pozůstalostní důchody se dělí na tři skupiny důchodů a to vdovský, vdovecký a sirotčí.

Vdovský a vdovecký důchod

Nárok na tento druh důchodu vzniká vdově nebo vdovci po manželovi nebo manželce, jestliže zemřelý(á):

- pobíral/a starobní nebo invalidní důchod nebo,
- ke dni smrti splnil/a podmínku potřebné doby pojištění pro nárok na invalidní nebo starobní důchod nebo,
- zemřel/a následkem pracovního úrazu.⁵⁶

Při splnění výše uvedených podmínek náleží vdovský/vdovecký důchod jeden rok po úmrtí manžela nebo manželky.⁵⁷ Na tento důchod nemá nárok druh, družka,

⁵⁴ KAHOUN, Vilém a kol. *Sociální zabezpečení*. Praha: Triton, 2009, s. 237. ISBN 978-80-7387-346-2.

⁵⁵ KOLDINSKÁ, Kristina, TRÖSTER, Petr a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. 7. podstatně přepracované vyd. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 169. ISBN 978-80-7400-692-0.

⁵⁶ KAHOUN, Vilém a kol. *Sociální zabezpečení*. Praha: Triton, 2009, s. 239. ISBN 978-80-7387-346-2.

⁵⁷ VOŘÍŠEK, V. *Zákon o důchodovém pojištění. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 151. ISBN 978-80-7179-576-6.

registrovaná/ý partner, partnerka, rozvedená/ý manželka, manžel. Na nárok nemá vliv společné soužití v jedné domácnosti ani délka trvání manželství.

Podmínky pro nárok na vdovský a vdovecký důchod po uplynutí jednoho roku od smrti manžela nebo manželky jsou:

- péče o nezaopatřené dítě,
- péče o dítě, které je závislé na pomoci jiné osoby ve stupni II (středně těžká závislost) nebo stupni III (těžká závislost) anebo stupni IV (úplná závislost),
- péče o svého rodiče nebo rodiče zemřelého manžela (manželky), který s ní (s ním) žije v domácnosti a je závislý na pomoci jiné osoby ve stupni II (středně těžká závislost) nebo stupni III (těžká závislost) anebo stupni IV (úplná závislost)
- invalidita třetího stupně,
- dosažení alespoň věku o 4 roky nižšího, než činí důchodový věk stanovený podle § 32 zdp pro muže stejného data narození nebo důchodového věku, je-li důchodový věk nižší.⁵⁸

Obnova nároku v případě zániku vdovského nebo vdoveckého důchodu je možná v případě splnění výše uvedených podmínek, a to do **dvou let** od zániku dřívějšího nároku. Před 1. 1. 2012 stačilo splnění stejných podmínek do **pěti let** od zániku dřívějšího nároku. Před 1. 1. 2010 při splnění totožných podmínek – žena dosáhla věku 55 let nebo důchodového věku, pokud je nižší a muž dosáhl věku 58 let nebo důchodového věku, v případě, že byl nižší. Další podmínkou je plná invalidita, nikoli invalidita třetího stupně.⁵⁹ Obnova nároku na pozůstalostní důchod není automatická, ale je potřeba na místně příslušné OSSZ o obnovu důchodu požádat.

Výše procentní výměry vdovského nebo vdoveckého důchodu činí 50 % procentní výměry starobního důchodu, který zemřelý pobíral, popřípadě by na něj měl nárok. Nebo invalidního důchodu pro invaliditu III. stupně, na který měl nebo by měl zemřelý nárok v době smrti.⁶⁰

⁵⁸ KOLDINSKÁ, Kristina, *Sociální právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 126. ISBN 978-80-7400-474-2.

⁵⁹ Pozůstalostní důchody: [online] 2019 (cit. 20. 9. 2019) Dostupné: <https://www.cssz.cz/web/cz/pozustalostni-duchody-podrobne>

⁶⁰ KOLDINSKÁ, Kristina, TRÖSTER, Petr a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. 7. podstatně přepracované vyd. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 170. ISBN 978-80-7400-692-0.

Nezaopatřeným dítětem je dítě do skončení povinné školní docházky, a poté nejdéle do 26 let věku, pokud se soustavně připravuje na budoucí povolání nebo se nemůže připravovat na budoucí povolání nebo vykonávat výdělečnou činnost pro nemoc nebo úraz. Po skončení povinné školní docházky se do 18. roku věku považuje za nezaopatřené také dítě, které je vedeno v evidenci úřadu práce jako uchazeč o zaměstnání a nemá nárok na podporu v nezaměstnanosti nebo podporu při rekvalifikaci.⁶¹ Některé skupiny dětí např. zdravotně postižené, nemocné, obtížně vzdělavatelné, plní povinnou školní docházku dále v jiných typech škol, popřípadě jsou od školní docházky osvobozeny, přesto jsou brány jako nezaopatřené v případě splnění zákonných podmínek.⁶²

Sirotčí důchod

Je dávka poskytovaná nezaopatřenému dítěti při úmrtí rodiče (osvojitele) či osoby, která převzala dítě do péče nahrazující péči rodičů na základě rozhodnutí soudu. Nárok na důchod nevzniká po pěstounovi. Oboustranně osiřelé dítě má nárok na důchod po každém z rodičů. Procentní výměra po každém z rodičů náleží sirotkovi v plné výši a základní výměra náleží pouze jednou. K zániku nároku dojde při osvojení sirotka⁶³

Nezaopatřené dítě má nárok na sirotčí důchod po svém rodiči (osvojiteli) nebo po osobě, která dítě převzala do péče, jestliže rodič (osvojitel) nebo tato osoba:

- pobírala starobní důchod nebo,
- pobírala invalidní důchod (bez ohledu na stupeň invalidity) nebo,
- ke dni smrti splnila podmínku potřebné doby pojištění pro nárok na invalidní důchod nebo,
- ke dni smrti splnila podmínky nároku na starobní důchod nebo,
- zemřela následkem pracovního úrazu.⁶⁴

Od 1. 2. 2018 byly **zmírněny podmínky** nároku na sirotčí důchod. Podmínka potřebné doby pojištění se považuje za splněnou, pokud získala osoba alespoň jeden

⁶¹ KOLDINSKÁ, Kristina, TRÖSTER, Petr a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. 7. podstatně přepracované vyd. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 204. ISBN 978-80-7400-692-0.

⁶² VOŘÍŠEK, V. *Zákon o důchodovém pojištění. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 99 ISBN 978-80-7179-576-6.

⁶³ KAHOUN, Vilém a kol. *Sociální zabezpečení*. Praha: Triton, 2009, s. 239. ISBN 978-80-7387-346-2.

⁶⁴ VOŘÍŠEK, V. *Zákon o důchodovém pojištění. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 156 ISBN 978-80-7179-576-6.

rok pojištění přede dnem úmrtí v případě pojištěnce ve věku nad 28 let, v období posledních deseti roků přede dnem úmrtí. Nebo dva roky pojištění, je-li rozhodným obdobím posledních dvacet let před datem úmrtí osoby starší 38 let. Do potřebné doby pojištění se nezahrnují náhradní doby pojištění. Nezaopatřeným dítětem, kterým před 1. 2. 2018 nevznikl nárok na sirotčí důchod pro nesplnění podmínky potřebné doby pojištění, lze přiznat sirotčí důchod od 1. 2. 2018, pokud zemřelá osoba splnila nově stanovenou mírnější podmínku doby pojištění. O sirotčí důchod je třeba požádat na místně příslušné OSSZ.⁶⁵

Důchod tvoří základní a procentní výměra. Výše procentní výměry činí 40 % procentní výměru důchodu, na který měla nebo by měla zemřelá osoba nárok.⁶⁶

V případě sirotčího důchodu musí po ukončení základní školní docházky sirotek prokazovat navazující studium. Studenti středních a vysokých škol předkládají aktuální potvrzení školy. Toto potvrzení je nutné dokládat i k vdovskému či vdoveckému důchodu za určitých podmínek po prvním roce od přiznání důchodu.

Sirotčí důchod náleží studentovi po ukončení studia, z pravidla v červnu (pokud nedosáhl věku 26 let) ještě přes prázdninové měsíce (červenec a srpen). Podmínkou je, že po celý kalendářní měsíc sirotek nevykonával výdělečnou činnost, která nezakládala účast na důchodovém pojištění, popřípadě nepobírá podporu v nezaměstnanosti.⁶⁷

3.5.5 Souběh nároků na více důchodů

Při splnění podmínek na výplatu více důchodů téhož druhu tj. starobního a invalidního důchodu. Vždy žadateli náleží výplata pouze jednoho důchodu, a to toho vyššího. Toto pravidlo neplatí v případě nároku na pozůstalostní důchody. Souběh důchodů neznamená prostý součet důchodů. Porovná se výše procentní výměry důchodu, který vdovec/vdova pobírá a vyměřený vdovský/vdovecký důchod, který činí 50 % procentní výměry důchodu zemřelého. Nižší z důchodů pak náleží z jedné poloviny a vyšší zůstane beze změny. Základní výměra náleží pouze jednou.⁶⁸

⁶⁵ Národní pojištění: měsíčník Ministerstva práce a sociálních věcí ČR. Praha: 7/2019, s. 7. ISSN 0323-2395.

⁶⁶ KOLDINSKÁ, Kristina, *Sociální právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 127. ISBN 978-80-7400-474-2.

⁶⁷ Národní pojištění: měsíčník Ministerstva práce a sociálních věcí ČR. Praha: 7/2019, s. 9. ISSN 0323-2395.

⁶⁸ KAHOUN, Vilém a kol. *Sociální zabezpečení*. Praha: Triton, 2009, s. 240. ISBN 978-80-7387-346-2.

3.5.6 Pozůstalostní důchody v Německu

Pro zajímavost uvádím informace o pozůstalostních důchodech v sousedním Německu. Jedná se o zemi nám blízkou s druhým nejvyšším počtem vyplácených důchodů do zahraničí, ale zároveň na vysoké legislativní úrovni.

Mezi dávky pozůstalostních důchodů v Německu patří: vdovské, vdovecké, sirotčí či výchovné v případě úmrtí jednoho z rodičů. Pro nárok je nutné, aby zemřelá osoba (manžel/manželka či registrovaný partner/partnerka) plnila podmínku získání minimální doby pojištění pěti let, zemřela následkem pracovního úrazu, popřípadě již pobírala důchod. Manželství muselo trvat minimálně jeden rok. V případě dovršení věku 47 let pozůstalé osoby nebo pokud je invalidní, či vychovává dítě, má nárok na tzv. **velký důchod**. Pokud tyto předpoklady neplní, má nárok na tzv. **malý důchod**. Ten je poskytován po dobu 24 měsíců od smrti pojištěnce.⁶⁹ Zásadní rozdíl nastává i v situaci, kdy pozůstalý uzavře nové manželství, které je následně rozvedeno. Může opětovně pobírat pozůstalostní důchod po předposledním partnerovi/partnerce.

V případě, že zemřelý pobíral důchod, je možné žádat o pozůstalostní důchod nejdříve třicet dnů po úmrtí. Žádost lze podat na poště.⁷⁰ Tyto základní podmínky jsou značně odlišné od podmínek v České republice.

3.5.7 Valorizace

Důchody jsou zvyšovány plošně všem poživatelům v důsledku negativního dopadu inflace.⁷¹ Provádí se nepravidelně na základě rozhodnutí vlády, dle podkladů Českého statistického úřadu.

⁶⁹ Důchody v České republice a spolkové republice Německo. Praha: ČSSZ, 5/2015, s. 14. ISBN 978-80-87039-40-3

⁷⁰ WINKEL, V. Der kleine Rentenratgeber Alles, was Sie zur Rente wissen müssen, 6., a. Auflage. Akademische Arbeitsgem, 2018, s. 140. ISBN 978-3-868179894-4

⁷¹ KOLDINSKÁ, Kristina, *Sociální právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 177. ISBN 978-80-7400-474-2.

Tabulka 4 - Vývoj valorizace

Platnost	Základní výměra	Procentní výměra
od 1. 1. 2009	2 170 Kč	o 4,4 %
od 1. 1. 2010	2 170 Kč	nezvýšena
od 1. 1. 2011	2 230 Kč	3,9 %
od 1. 1. 2012	2 270 Kč	1,6 %
od 1. 1. 2013	2 330 Kč	0,9 %
od 1. 1. 2014	2 340 Kč	0,4 %
od 1. 1. 2015	2 400 Kč	1,6 %
od 1. 1. 2016	2 440 Kč	nezvýšena
od 1. 1. 2017	2 550 Kč	2,2 %
od 1. 1. 2018	2 700 Kč	3,5 %
od 1. 1. 2019	3 270 Kč	3,4 %
od 1. 1. 2020	3 490 Kč*	5,2 %

* + 151 Kč při souběhu více důchodů, náleží jen jednou

Zdroj: vlastní zpracování, data ČSSZ [online] 2019, dostupné <https://www.cssz.cz>

4 Vývoj pozůstalostních důchodů a analýza modelových situací

Pozůstalostní důchody patří do kategorie odvozených důchodů z přímého důchodu zemřelého, popřípadě z částky důchodu, na který by měl zemřelý nárok, pokud důchod nepobíral. Žádost o důchod podává vdova/vdovec nebo zletilý sirotek na místně příslušné OSSZ na základě doloženého úmrtního listu. Vdova dále doloží oddací list a rodné listy dětí. Vdovci oddací list a pokud byla zemřelá žena aktivní (nepobírala svůj důchod), doloží rodné list jejích dětí. Dítě předloží svůj rodný list. Jako doklad nezaopatřeného dítěte se u studentů předkládá potvrzení o studiu dítěte. V případě žáků základních škol není potřeba potvrzení dokládat. Pokud je požadována výplata důchodu na účet, musí žadatel doložit příslušný formulář „Žádost o zřízení výplaty důchodu na účet“ potvrzený emisní bankou. U vdov a vdovců je po podání žádosti vyžadováno u zaměstnavatele „Potvrzení zaměstnavatele při podání žádosti o důchod jeho zaměstnance“, důležité je, zda má či nemá žadatel srážky. Při sepisování žádosti o pozůstalostní důchod je kontrolována doba pojištění zemřelého. Pokud nesplnil zaměstnavatel zákonnou povinnost, tzn. v evidenci ČSSZ chybí ELDP, na základě doložených dokladů pozůstalými probíhá šetření. Doba pojištění je velmi důležitá jak pro samotný vznik nároku na důchod, tak pro výši výplaty pozůstalostních důchodů.

Modelové situace jsou zaměřeny především na změny v zákonných ustanoveních týkající se pozůstalostních důchodů, a to v období od roku 2009 do roku 2019, tedy v období největších novodobých změn. Pro názorný příklad je zadána ve všech příkladech ovdovělá žena ve věku 53 let. V příkladech figuruje jako:

- bezdětná žena,
- s nezaopatřeným dítětem,
- s dítětem opětovně studujícím,
- jako osoba pečující o osobu blízkou.

Zemřelou osobou je manžel, který již pobíral svůj důchod v průměrné výši daného roku pro možnost lepšího porovnání. Ve dvou variantách figuruje dítě. V příkladech je záměrně uvedena žena, vzhledem k tomu, že pozůstalostní důchod pobírá mnohem více žen než mužů, viz tabulka č. 5. Pro možný nárok na obnovu důchodu je důležité datum nároku na starobní důchod, toto datum se liší s ohledem na datum narození a počet vychovaných dětí, viz tabulka č. 6. Dále je prostřednictvím trendové funkce neperiodické časové řady proveden odhad pro rok 2019 a 2020.

Tabulka 5 - Počet vyplácených pozůstalostních důchodů

Rok	Sólo vdova	Vdova souběh více důchodů	Sólo vdovec	Vdovec souběh více důchodů	Sirotci
2009	41 843	541 577	7 438	86 902	46 798
2011	35 250	539 347	6 881	89 051	45 693
2013	32 103	533 189	6 760	91 192	45 258
2015	27 380	526 560	6 165	91 884	41 870
2017	23 676	519 501	5 590	92 837	38 522

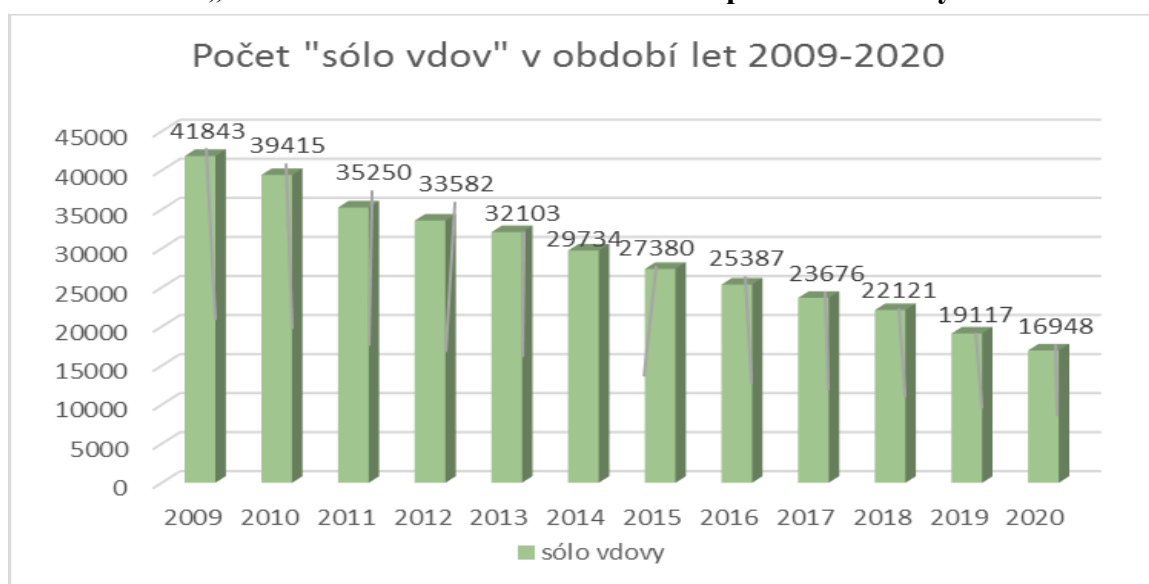
Zdroj: vlastní zpracování, data ČSSZ [online] 2019, statistická ročenka, dostupné: www.cssz.cz

Tabulka 6 - Datum nároku na starobní důchod žen viz přílohy č. 2,3,4

	2009	2011	2013
Bezdětná žena	27. 12. 2019	27. 8. 2022	27. 12. 2024
Žena s dvěma dětmi	27. 2. 2017	27. 12. 2019	27. 12. 2022

Zdroj: vlastní zpracování

Pro získání aktuálních počtů vdov – žen, které pobírají pouze pozůstalostní důchod (tzv sólo vdovy), pro roky 2019 a 2020 byl použit vzorec trendové funkce neperiodické časové řady (viz část 4.4). Pro uvedené roky poklesne počet těchto žen na 19 117 v roce 2019 a 16 948 v roce 2020.

Graf 2 - Počet „sólo vdov“ v období let 2009 - 2020 s predikcí na roky 2019 a 2020

Zdroj: vlastní zpracování, data ČSSZ [online] 2019, statistická ročenka, dostupné: www.cssz.cz

4.1 Zákon 155/1995 Sb. – právní úprava do 31. 12. 2009

Pozůstalá osoba má nárok na důchod po zemřelé osobě po dobu jednoho roku, po uplynutí této doby má nárok na důchod v případě splněných podmínek (viz kapitola Pozůstalostní důchody). Důležitým pravidlem do konce roku 2009 bylo, že pokud do pěti let od zastavení výplaty dovrší žena 55 let nebo důchodového věku a v případě, že je důchodový věk nižší, má nárok na obnovu důchodu. U mužů je věková hranice 58 let, popřípadě důchodový věk, pokud je nižší, po splnění podmínky vzniká nárok rovněž.

Pro názornost je v níže uvedených příkladech vždy žena stejného data narození 27. 10. 1956, tedy ve věku 53 let, ovdovělá 21. 6. 2009. Sirotek je data narození 3. 5. 1991. Muž pobíral průměrný důchod daného roku 11 536 Kč (základní výměra 2 170 Kč, procentní výměra 9 366 Kč) data čerpána ze statistické ročenky ČSSZ pro rok 2009.

4.1.1 Příklad 1/2009 - Bezdětná vdova

Vdově narozené 27. 10. 1956 byl přiznán vdovský důchod po smrti manžela 21. 6. 2009. Muž pobíral průměrný důchod 11 536 Kč, ten byl tvořen základní výměrou 2 170 Kč a procentní výměrou 9 366 Kč.

Výpočet

Základní výměra 2009	2 170 Kč
<u>Procentní výměra 50 % z procentní výměry po zemřelém</u>	<u>4 683 Kč</u>
Celkem vdově náleží po dobu jednoho roku částka ve výši	6 853 Kč

27. 10. 2011 dovrší žena 55 let, splní tedy zákonnou podmínku a může požádat o obnovu vdovského důchodu.

Výpočet obnovy

Základní výměra 2011	2 230 Kč
<u>Procentní výměra 50 % z procentní výměry po zemřelém</u>	<u>4 683 Kč</u>
Po obnově vdově náleží důchodu měsíčně	6 913 Kč

Vdově náleží důchod v částce 6 913 Kč, základní výměra je navýšena o 60 Kč, valorizace se v případě nevypláceného důchodu nepočítá.

Žena má nárok na svůj starobní důchod od 27. 12. 2019, za předpokladu splnění 35 let pojištění. V případě že je podmínka splněna bude ženě přizná důchod v celkové výši 14 823 Kč viz výpočet níže.

Výpočet souběh nároků

Základní výměra 2019	3 270 Kč
Výměra starobního důchodu	8 873 Kč
<u>Procentní výměra 50/2 % z procentní výměr po zemřelém</u>	<u>2 680 Kč</u>
Celkem bude vdově měsíčně náležet důchod od 27. 12. 2019 ve výši	14 823 Kč

Tabulka 7 - Valorizace částky 4 683 Kč vdovského důchodu

Rok	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
% výměra	1,6	0,9	0,4	1,6	-	2,2	3,5	3,4
Částka	75	43	20	78	-	108	176	177
Celkem	4 758	4 801	4 821	4 899	4 899	5 007	5 183	5 360

Zdroj: vlastní zpracování

V případě souběhu dvou nároků je nižší důchod ponížen o polovinu tedy: $5\,360 : 2 = 2\,680$ Kč. Tato částka bude nadále vyplácena se starobním důchodem.

Pro výpočet starobního důchodu pro rok 2019 je použit průměrný důchod ženy v roce 2018 po valorizaci, tedy: $11\,281 - 2\,700 = 8\,581$. Částka 8 581 je navýšena o valorizaci 3,4 % pro rok 2019. Předpokládaná výše procentní výměry pro ženu v roce 2019 je **8 873 Kč**.

4.1.2 Příklad 2/2009 - Vdova s jedním nezaopatřeným dítětem

Žena je stejného data narození jako v předešlém příkladu tedy 27. 10. 1956. Vdovský důchod byl přiznán po smrti manžela 21. 6. 2009. Vdova pečuje o nezaopatřené dítě narozené 3. 5. 1991 a je matkou dospělého zaopatřeného dítěte. Muž pobíral průměrný důchod 11 536 Kč.

Výpočet vdovského důchodu

Základní výměra 2009	2 170 Kč
<u>Procentní výměra 50 % z procentní výměry po zemřelém</u>	<u>4 683 Kč</u>
Celkem vdově náleží	6 853 Kč

Výpočet sirotčího důchodu

Základní výměra 2009	2 170 Kč
<u>Procentní výměra 40 % z procentní výměry po zemřelém</u>	<u>3 747 Kč</u>
Celkem sirotkovi náleží	5 916 Kč

Ženě náleží důchod po dobu jednoho roku automaticky a dále do 26 let dítěte, pokud zůstane nezaopatřená, popřípadě dle jiných podmínek zákona. Nutností je jednou ročně dokládat potvrzení o studiu, nebo na základě výzvy ČSSZ. V případě že sirotek ukončí studium 30. 9. 2010, zaniká nárok na tento důchod dnem 30. 9. 2010. O obnovu může vdova požádat k 27. 10. 2011 za stejných podmínek, jako v předešlém příkladu a to na základě dovršení 55 let věku.

Vdova má nárok na svůj starobní důchod od 27. 2. 2017, důvodem je výchova dvou dětí a splnění potřebné doby pojištění 35 let. Za předpokladu, že je podmínka splněna bude ženě přiznán důchod v celkové výši 13 262 Kč.

Výpočet souběh nároků

Základní výměra 2017	2 550 Kč
Výměra starobního důchodu	8 208 Kč
<u>Procentní výměra 50/2 % z procentní výměr po zemřelém</u>	<u>2 504 Kč</u>
Celkem bude vdově měsíčně náležet důchod od 27. 2. 2017 ve výši	13 262 Kč

Průměrná výše starobního důchodu ženy v roce 2017 je 10 758 Kč. Po odečtení 2 550 Kč základní výměry vychází procentní výměra starobního důchodu dle statistické ročenky ČSSZ pro rok 2017 **8 208 Kč**.

4.1.3 Příklad 3/2009 - Vdova s jedním opětovně studujícím dítětem

Zadání je zde obdobné jako v předchozím příkladu. Změna nastává v případě nezaopatřeného dítěte, které opětovně začne po dvouleté pauze studovat, a to ke dni 1. 10. 2012 a studium poté ukončí k 30. 1. 2016. Vzhledem k tomu, že ženě vzniká nárok na obnovu důchodu k 27. 10. 2011, protože dovrší zákonem stanovené podmínky 55 let. Nemá tedy opětovné studium na pobírání vdovského důchodu v tomto případě vliv, žena plní podmínku věku. Výpočet je tedy totožný s příkladem č. 2/2009.

4.1.4 Příklad 4/2009 - Bezdětná vdova pečující o rodiče v III. stupni závislosti

Žena s datem narození 27. 10. 1956, které byl přiznán důchod po smrti manžela 21. 6. 2009. Jedná se o vdovu, která začala pečovat o rodiče v III. stupni závislosti od 1. 9. 2010. Muž pobíral průměrný důchod 11 536 Kč, ten byl tvořen základní výměrou 2 170 Kč a procentní výměrou 9 366 Kč.

Výpočet vdovského důchodu

Základní výměra 2009	2 170 Kč
<u>Procentní výměra 50 % z procentní výměry po zemřelém</u>	<u>4 683 Kč</u>
Celkem vdově náleží po dobu jednoho roku částka ve výši	6 853 Kč

Protože žena pečuje o rodiče v III. stupni závislosti plní tedy pětiletou podmínku, možnosti obnovy, může tedy žádat o obnovu vdovského důchodu k 1. 9. 2010 od dne, kdy začala pečovat.

Výpočet obnovy

Základní výměra 2010	2 170 Kč
<u>Procentní výměra 50 % z procentní výměry po zemřelém</u>	<u>4 683 Kč</u>
Celkem vdově náleží důchod ve výši	6 853 Kč

Částka výplaty je stejná jako v předešlém výpočtu, protože v roce 2010 nedošlo k zvýšení základní výměry, jednalo se o tzv úsporné balíčky. Péče o rodiče věkovou hranici na odchod do důchodu nesnižuje, ale nárok na obnovu důchodu vzniká. Pokud bude péče trvat do 27. 10. 2011 tedy do 55 let, nárok na vdovský důchod ženě nezaniká, pouze se v době nároku na její starobní důchod poníží (v případě průměrného důchodu) viz příklad č. 1/2009. Náležet bude poté částka při souběhu důchodů **14 823 Kč**.

4.2 Zákon 155/1995 Sb. – právní úprava do 31. 12. 2011

Pozůstalostní důchod je vyplácen po dobu jednoho roku, popřípadě dále dle podmínek zákona. V případě úmrtí v období od 1. 1. 2010 do 31. 12. 2011 je možná obnova důchodu, pokud vdova/vdovec do pěti let splní zákonem stanovené podmínky. Novým důležitým pravidlem, je u žen podmínka dovršení alespoň věku o 4 roky nižšího, než je důchodový

věk muže se stejným datem narození. V případě, že žena bude mít na důchod nárok dříve, platí dřívější datum. U vdovce se věková hranice nesnižuje.

V těchto modelových příkladech je vdova narozená 27. 10. 1958, tedy ve věku 53 let, ovdovělá 21. 6. 2011. Sirotek je data narození 3. 5. 1993. Muž pobíral průměrný důchod daného roku 11 700 Kč (základní výměra 2 230 Kč, procentní výměra 9 470 Kč) dle statistické ročenky pro rok 2011. Příklady jsou o dva roky posunuty pro možné srovnání změn.

4.2.1 Příklad 5/2011 - Bezdětná vdova

Žena s datem narození 27. 10. 1958, které byl přiznán důchod po smrti manžela 21. 6. 2011. Muž pobíral průměrný důchod 11 700 Kč, ten byl tvořen základní výměrou 2 230 Kč a procentní výměrou 9 470 Kč.

Výpočet vdovského důchodu

Základní výměra 2011	2 230 Kč
<u>Procentní výměra 50 % z procentní výměry po zemřelém</u>	<u>4 735 Kč</u>
Celkem vdově náleží po dobu jednoho roku částka ve výši	6 965 Kč

Důchod bude zastaven k 20. 6. 2012. Žena má nárok na důchod 27. 8. 2022, stejně starý muž může odejít do důchodu 27. 8. 2022 odečtem 4 let je datum 27. 8. 2018. Vdova musí zákonnou podmínku splnit do pět let. V tomto případě podmínku nesplní a nárok na obnovu důchodu nevzniká.

4.2.2 Příklad 6/2011 - Vdova s jedním nezaopatřeným dítětem

Žena narozena 27. 10. 1958, důchod byl přiznán po smrti manžela 21. 6. 2011. Vdova pečuje o nezaopatřené dítě narozené 3. 5. 1993 a je matkou dospělého zaopatřeného dítěte. Muž pobíral průměrný důchod 11 700 Kč, ten byl tvořen základní výměrou 2 230 Kč a procentní výměrou 9 470 Kč.

Výpočet vdovského důchodu

Základní výměra 2011	2 230 Kč
<u>Procentní výměra 50 % z procentní výměry po zemřelém</u>	<u>4 735 Kč</u>
Celkem vdově náleží po dobu jednoho roku částka ve výši	6 965 Kč

Výpočet sirotčího důchodu

Základní výměra 2011	2 230 Kč
<u>Procentní výměra 40 % z procentní výměry po zemřelém</u>	<u>3 788 Kč</u>
Sirotek bude pobírat měsíčně	6 018 Kč

Vdova pobírá důchod jeden rok a dále do 26 let dítěte, pokud zůstane nezaopatřené, popřípadě dle jiných podmínek zákona. Jednou ročně předkládá doklad o soustavné přípravě na budoucí povolání, nebo na základě výzvy ČSSZ. V případě že sirotek ukončí studium 30. 9. 2012. Zaniká nárok na tento důchod dnem 30. 9. 2012. O obnovu pozůstalostního důchodu není možné žádat.

Vdova má nárok na svůj starobní důchod od 27. 12. 2019, toto datum je podmíněno výchovou dvou dětí a předpoklad 35 let pojištění. Vdovský důchod zanikl 30. 9. 2012, obnova by nastala v případě opětovného studia dítěte, pokud by se žena stala invalidní, či starala by se o osobou závislou v II. III. či IV. stupni závislosti. Ve výše uvedeném případě nárok na obnovu po ukončení studia nárok nevzniká, vdova neplní žádnou další podmínku.

4.2.3 Příklad 7/2011 - Vdova s jedním opětovně studujícím dítětem

Zadání je zde obdobné jako v předchozím příkladu. Rozdíl nastává v situaci, když dítě s datem narození 3. 5. 1993 opětovně začne po dvouleté pauze studovat ke dni 1. 10. 2014 a studium ukončí k 30. 1. 2018. Ženě náleží první rok **6 965 Kč** měsíčně a dítěti **6 018 Kč** měsíčně.

Výpočet obnovy vdovského důchodu

Základní výměra 2014	2 340 Kč
<u>Procentní výměra 50 % z procentní výměry po zemřelém</u>	<u>4 875 Kč</u>
Celkem vdově náleží po dobu jednoho roku částka ve výši	7 215 Kč

Výpočet sirotčího důchodu

Základní výměra 2014	2 340 Kč
Procentní výměra 40 % z procentní výměry po zemřelém	3 788 Kč
Sirotek bude pobírat měsíčně	6 128 Kč

Vdova bude pobírat od 30. 1. 2014 částku 7 215 Kč a sirotek 6 128 Kč. Nárok na důchod skončí ke dni 30. 1. 2018. Žena má nárok na svůj starobní důchod 27. 12. 2019. Vzhledem k tomu, že obnova nastala v roce 2014 musí žena splnit podmínku druhé obnovy nároku **dva roky** nikoli let pět i přesto, že původní nárok vznikl v roce 2011! Při ukončení studia nezaopatřeného dítěte ke dni 30. 1. 2018 tuto podmínku žena plní. Vdovský důchod bude tedy bude vyplácen dál do 26. 12. 2019 a poté přepočítán a vyplácen společně se starobním důchodem.

Tabulka 8 - Valorizace částky 4 875 Kč vdovského důchodu

Rok	2015	2016	2017	2018	2019
Základní výměra	2 400	2 440	2 550	2700	3 270
Částka valorizace	78	-	109	178	179
Výměra po val.	4 953	4 953	5 062	5 240	5 419
Celkem	7 353	7 393	7 612	7 940	8 689

Zdroj: vlastní zpracování

Ženě bude v roce 2019 pobírat pozůstalostní důchod ve výši **8 689 Kč**. Po žádosti o starobní důchod ke dni 27. 12. 2019, bude částka celkem **14 853 Kč**.

Procentní výměra po zemřelém bude snížena o polovinu, tedy $5\,419 : 2 = 2\,710$ Kč.

Výpočet starobního důchodu v souběhu s vdovským

Základní výměra 2019	3 270 Kč
Procentní výměra 50/2 % z procentní výměry po zemřelém	2 710 Kč
<u>Výměra starobního důchodu</u>	<u>8 873 Kč</u>
Celkem bude vdově měsíčně náležet důchod od 27. 12. 2019 ve výši	14 853 Kč

4.2.4 Příklad 8/2011 - Bezdětná vdova pečující o rodiče v III. stupni závislosti

Vdově narozené 27. 10. 1958, byl přiznán důchod po smrti manžela 21. 6. 2011. Vdova ještě nemá nárok na svůj důchod a začala pečovat o rodiče v III. stupni závislosti od 1. 9. 2012. Muž pobíral průměrný důchod 11 700 Kč, ten byl tvořen základní výměrou 2 230 Kč a procentní výměrou 9 470 Kč.

Výpočet vdovského důchodu

Základní výměra 2011	2 230 Kč
<u>Procentní výměra 50 % z procentní výměry po zemřelém</u>	<u>4 735 Kč</u>
Celkem vdově náleží po dobu jednoho roku částka ve výši	6 965 Kč

V případě péče o rodiče v III. stupni závislosti od 1. 9. 2012 plní žena pětiletou podmínku vzhledem k tomu, že zánik vdovského důchodu byl 20. 6. 2012. Žena tedy může žádat o obnovu důchodu k 1. 9. 2012. Důchod bude náležet ve výši 7 081 Kč měsíčně a dále do doby nároku na starobní důchod tedy do 26. 12. 2019 pokud bude pečovat nebo splní podmínku obnovy do pěti let.

Výpočet vdovského důchodu obnova 2012

Základní výměra 2012	2 270 Kč
Procentní výměra 50 % z procentní výměry po zemřelém	4 735 Kč
<u>Valorizace 1,6 %</u>	<u>76 Kč</u>
Celkem vdově náleží částka ve výši	7 081 Kč

Valorizace 1,6 % proběhla v době pobírání prvního roku 2011/2012.

Výpočet

Základní výměra 2019	3 270 Kč
Procentní výměra 50/2 % z procentní výměry po zemřelém	2 710 Kč
<u>Procentní výměra starobního důchodu</u>	<u>8 873 Kč</u>
Celkem vdově náleží po dobu jednoho roku částka ve výši	14 853 Kč

Tabulka 9 - Valorizace částky 4 735 Kč vdovského důchodu

Rok	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
% výměra	1,6	0,9	0,4	1,6	-	2,2	3,5	3,4
Částka	76	44	20	78	-	109	178	179
Celkem	4 811	4 855	4 875	4 953	4 953	5 062	5 240	5 419

Zdroj: vlastní zpracování

$5419 / 2 = 2\,710$ Kč – nárok po zemřelém

Ke dni 27. 12. 2019 bude ženě náležet starobní a pozůstalostní důchod v souhrnné částce 14 853 Kč měsíčně.

4.3 Zákon 155/1995 Sb. – právní úprava od 1. 1. 2012

Pozůstalý má nadále nárok na důchod po zemřelém v případě zákonem stanovených podmínek, změna nastává v případě obnovy důchodu. Obnova se zkracuje z pěti let na dva roky za zachování stejných podmínek.

Pro výpočet vzorových příkladů je stanoveno datum narození vdovy 27. 10. 1960, věk vdovy je 53 let stejně jako v předešlých příkladech, datum úmrtí manžela je stanoveno 21. 6. 2013. Sirotek je data narození 3. 5 1995. Muž pobíral průměrný důchod 12 150 Kč, ten byl tvořen základní výměrou 2 330 Kč a procentní výměrou 9 820 Kč dle statistické ročenky ČSSZ pro rok 2013.

4.3.1 Příklad 9/2013 - Bezdětná vdova

Ovdovělá žena s datem narození 27. 10. 1960, které byl přiznán důchod po smrti manžela 21. 6. 2013. Muž pobíral průměrný důchod 12 150 Kč, ten byl tvořen základní výměrou 2 330 Kč a procentní výměrou 9 820 Kč.

Výpočet

Základní výměra 2013	2 330 Kč
<u>Procentní výměra 50 % z procentní výměry po zemřelém</u>	<u>4 910 Kč</u>
Celkem vdově náleží po dobu jednoho roku částka ve výši	7 240 Kč

Ovdovělé ženě náleží důchod po dobu jednoho roku v měsíční výši 7 240 Kč. Nárok na starobní důchod vzniká bezdětné ženě dle věkové kalkulačky 27. 12. 2024, neplní tedy podmínku obnovy důchodu do dvou let od ukončení výplaty. Věková hranice odchodu do důchodu se značně prodloužila.

4.3.2 Příklad 10/2013 - Vdova s jedním nezaopatřeným dítětem

Žena narozena 27. 10. 1960. Důchod byl přiznán po smrti manžela 21. 6. 2013. Vdova pečuje o nezaopatřené dítě narozené 3. 5. 1995 a je matkou dospělého zaopatřeného dítěte. Muž pobíral průměrný důchod 12 150 Kč, ten byl tvořen základní výměrou 2 330 Kč a procentní výměrou 9 820 Kč.

Výpočet vdovského důchodu

Základní výměra 2013	2 330 Kč
<u>Procentní výměra 50 % z procentní výměry po zemřelém</u>	<u>4 910 Kč</u>
Celkem vdově náleží částka ve výši	7 240 Kč

Výpočet sirotčího důchodu

Základní výměra 2013	2 330 Kč
<u>Procentní výměra 40 % z procentní výměry po zemřelém</u>	<u>3 928 Kč</u>
Sirotek bude pobírat měsíčně	6 258 Kč

Vdova pobírá důchod jeden rok a dále do 26 let nezaopatřeného dítěte, popřípadě dle jiných podmínek zákona. Jednou ročně předkládá doklady potvrzení o studiu, popřípadě na základě výzvy ČSSZ. V případě že sirotek ukončí studium 30. 9. 2014. Zaniká nárok na důchod tímto dnem. O obnovu pozůstalostního důchodu není možná.

Vdova má nárok na svůj starobní důchod od 27. 12. 2022 pokud vychová dvě děti a za předpokladu 35 let pojištění. Pozůstalostní důchod zanikl 30. 9. 2014, obnova je možná pokud by dítě do 26 let začalo opět studovat, popřípadě by se žena stala invalidní, či starala se o osobou závislou v II. III. či IV. stupni závislosti. V tomto případě nárok na obnovu nepřichází v úvahu.

4.3.3 Příklad 11/2013 - Vdova s jedním opětovně studujícím dítětem

Zadání je podobné s předešlý příkladem. Výpočtem prvního roku výplaty pozůstalostních důchodů je totožný. Po roce důchod zaniká. Sirotek začne po dvouleté pauze opět studovat ke dni 1. 10. 2016 a studium ukončí pravděpodobně k 30. 1. 2020. Žena pobírala v prvním roce částku 7 240 Kč (základní výměra 2 330 Kč a procentní výměra 4 910 Kč).

V případě, že sirotek ukončil studium k 30. 9. 2014 a opět začal studovat ke dni 1. 10. 2016 nárok na obnovu vdovského a sirotčího důchodu vzniká.

Výpočet obnovy vdovského důchodu

Základní výměra 2014	2 340 Kč
<u>Procentní výměra 50 % z procentní výměry po zemřelém</u>	<u>4 910 Kč</u>
Celkem vdově náleží částka ve výši	7 250 Kč

Výpočet obnovy sirotčího důchodu

Základní výměra 2014	2 340 Kč
<u>Procentní výměra 40 % z procentní výměry po zemřelém</u>	<u>3 928 Kč</u>
Sirotek bude pobírat měsíčně	6 268 Kč

Pokud bude sirotek studovat do 26 let, bude vdova pobírat pozůstalostní důchod do 2. 5. 2021, na svůj důchod má nárok 27. 12. 2022. Plní tedy další podmínku obnovy do dvou let a o důchod může požádat.

4.3.4 Příklad 12/2013 - Bezdětná vdova pečující o rodiče ve III. stupni závislosti

Vdově narozené 27. 10. 1960, byl přiznán důchod po smrti manžela 21. 6. 2013. Vdova zatím nemá nárok na svůj důchod a začala pečovat o rodiče v III. stupni závislosti od 1. 9. 2014. Muž pobíral průměrný důchod 12 150 Kč, ten byl tvořen základní výměrou 2 330 Kč a procentní výměrou 9 820 Kč.

Výpočet vdovského důchodu

Základní výměra 2013	2 330 Kč
Procentní výměra 50 % z procentní výměry po zemřelém	4 910 Kč
Celkem vdově náleží po dobu jednoho roku částka ve výši	7 240 Kč

V případě péči o rodiče v III. stupni závislosti plní žena pětiletou podmínku vzhledem k tomu, že zánik starobního důchodu byl 20. 6. 2013. Žena tedy může žádat o obnovu důchodu k 1. 9. 2014. Důchod bude náležet nadále ve výši 7 295 Kč měsíčně do doby nároku na starobní důchod tedy do 26. 12. 2022.

Výpočet obnovy vdovského důchodu

Základní výměra 2014	2 340 Kč
Procentní výměra 50 % z procentní výměry po zemřelém	4 910 Kč
Valorizace 0,9 %	45 Kč
Celkem vdově náleží částka ve výši	7 295 Kč

Valorizace 0,9 % proběhla v době pobírání důchodu v 1 roce 2013/2014.

Důchod je vyplácen po dobu péče o rodiče. Pokud péče skončí, záleží především na délce časového horizontu, který bude mít žadatelka do nároku na vlastní důchod. Předběžné datum dle kalkulačky je 27. 12. 2022. Žádat o obnovu může s podmínkou dvou let, prakticky ji musí splnit ke dni 26. 12. 2020. V případě, že přestane pečovat před tímto datem, obnova nenastává, ale pokud skončí péče po tomto datu, na obnovu bude mít nárok.

4.4 Vývoj „sólo“ vdovských důchodů pro roky 2019 a 2020

Prostřednictvím trendové funkce neperiodické časové řady je proveden výpočet budoucího vývoje počtu „sólo“ vdovských důchodů pro roky 2019, 2020 pomocí metody nejmenších čtverců.

Lineární trendová funkce

$$u_i = a + b \cdot t_i$$

$$na + b \sum t_i = \sum y_i$$

$$a \sum t_i + b \sum t_i^2 = \sum y_i t_i$$

Tabulka 10 - Pomocná tabulka výpočtu

Rok	y_i	t_i	t^2	$y_i t_i$
2009	41843	1	1	41 843
2010	39415	2	4	78 830
2011	35250	3	9	105 750
2012	33582	4	16	134 328
2013	32103	5	25	160 515
2014	29734	6	36	178 404
2015	27380	7	49	191 660
2016	25387	8	64	203 096
2017	23676	9	81	213 084
2018	22121	10	100	221 210
Σ	310121	55	385	1 528 720

2019	19117	11		
2020	16948	12		

Zdroj: vlastní zpracování

$n = 55$

Zvolen je aritmetický průměr prostý, protože není citlivý na sezónnost

$$\bar{x} = \sum_{i=1}^n \frac{x_i}{n}$$

$$\bar{x} = \sum_{i=1}^n \frac{55}{10} = 5,5$$

$$\bar{y} = \sum_{i=1}^n \frac{310491}{10} = 31049,1$$

Pro odhad let 2019, 2020 je použita tzv. neperiodická časová řada, kde prostřednictvím lineární trendové funkce pomocí metody nejmenších čtverců (a, b) odhadují parametry.

$$b = \frac{n \sum ty - \sum t \sum y}{n \sum t^2 - (\sum t)^2}$$

$$b = \frac{10 \cdot 1528720 - 55 \cdot 310491}{10 \cdot 385 - (55)^2} = -2169,46$$

$$a = \bar{y} - b \cdot \bar{x}$$

$$a = 31049,1 - (-2169,46) \cdot 5,5 = 42981,13$$

Lineární trendová funkce – neperiodická časová řada

$$u_i = a + b \cdot t_i$$

2019

$$u_i = 42981,13 - 2169,46 \cdot 11 = 19117,07 \rightarrow 19118$$

Na základě hodnot, které vyplynuly z výsledků trendové funkce je pro rok 2019 předpokládán počet vdov **19118**.

2020

$$u_i = 42981,13 - 2169,46 \cdot 12 = 16947,61 \rightarrow 16948$$

Pro rok 2020 je předpokládán počet vdov **16948**. Na základě odhadu budoucího vývoje je zjevné, že počty vdovských důchodů mají klesající tendenci.

5 Výsledky a diskuse

Porovnáním modelových příkladů s postupnými novelami zákona 155/1995 Sb. o důchodovém pojištění a průběžným zvyšováním důchodového věku je zřejmé, že podmínky nároku na obnovu pozůstalostního důchodu jsou pro pozůstalé velmi těžko splnitelné. Počty pozůstalostních důchodů se během let snižují, příčiny je možné hledat jak v úmrtnosti, dalším sňatku, ale především ve zvyšování nároků a podmínek změnou legislativy. Zejména snížením hranice z pěti let na dva roky a zároveň prodlužováním věkové hranice odchodu do důchodu.

Tabulka 11 - Vliv podmínek pro přiznání důchodů na základě zákonných změn

	Bezdětná vdova		Vdova 1 nezaopatřené dítě		Vdova 1 stud. dítě obnova, dítě přerušilo studium		Vdova pečující o rodiče	
	Důchod první rok	Obnova výplaty důchodu	Důchod první rok	Obnova výplaty důchodu	Důchod první rok	Obnova výplaty důchodu	Důchod první rok	Obnova výplaty důchodu
do 31. 12. 2009	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano
do 31. 12. 2011	Ano	Ne	Ano	Ne	Ano	Ano	Ano	Ano
po 1. 1. 2012	Ano	Ne	Ano	Ne	Ano	Ano	Ano	Ano/Ne

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka názorně ukazuje výše zmíněné zvyšování nároků pro možnou obnovu pozůstalostního důchodu. Z výsledků vyplývá, že **do roku 2009** byla obnova vdovských důchodů možná ve všech sledovaných případech.

Po roce 2011 dosáhla na obnovu pouze vdova s jedním studujícím dítětem po obnově (dítě přerušilo studium) a vdova pečující o rodiče.

Po roce 2012 na obnovu vdovského důchodu dosáhla žena pečující o rodiče, která ale musí splnit dvouletou podmínku v případě skončení péče o rodiče, aby mohla žádat o starobní důchod včetně obnovy vdovského důchodu. V ostatních případech má nárok na obnovu vdovského důchodu pouze žena, jejíž dítě se opět začalo soustavně připravovat na budoucí povolání.

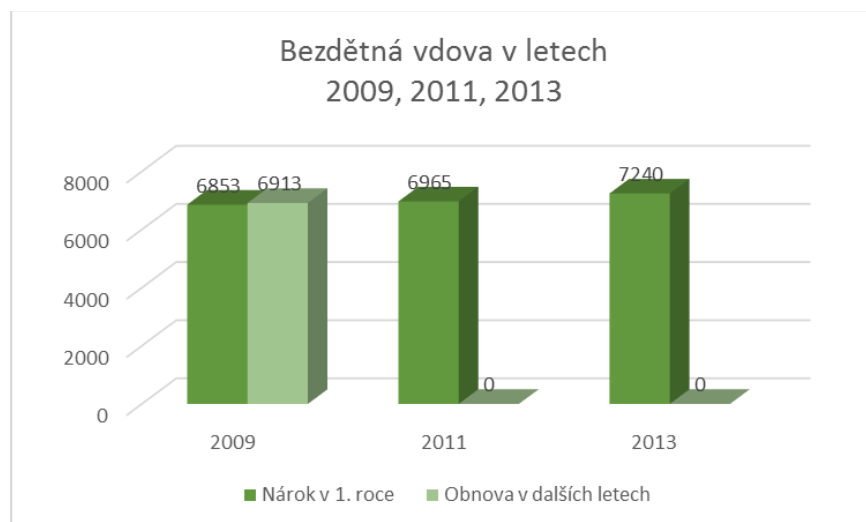
Důvodem opětovného nepřiznání vdovských důchodů je zejména zvýšení věkové hranice odchodu do starobního důchodu a zkracující se dobou pro možnost žádosti o obnovu – pouze na dva roky.

Následující grafy ukazují modelové situace v jednotlivých obdobích – 2009, 2011 a 2013.

Modelová situace – bezdětná vdova

Z grafu vyplývá, že zatímco za podmínek, které byly v roce 2009, tento případ na obnovu důchodu dosáhl, v dalších letech po novelách již tato situace nenastala.

Graf 3 - Bezdětná vdova v letech 2009, 2011 a 2013

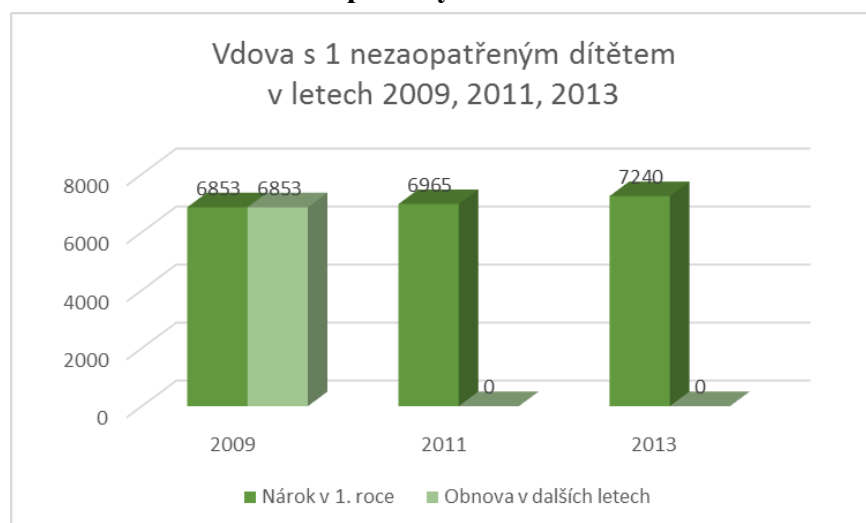

Zdroj: Vlastní zpracování

Modelová situace – vdova s jedním nezaopatřeným dítětem

Z tohoto grafu vyplývá, že opět za podmínek v roce 2009 tento případ na obnovu důchodu dosáhl – žena dosáhla věku 55 let a mohla o obnovu opět požádat z důvodu dosažení věkové hranice, ale v dalších letech po novelách již na obnovu vdovského důchodu nedosáhne.

Graf 4 - Vdova s 1 nezaopatřeným dítětem

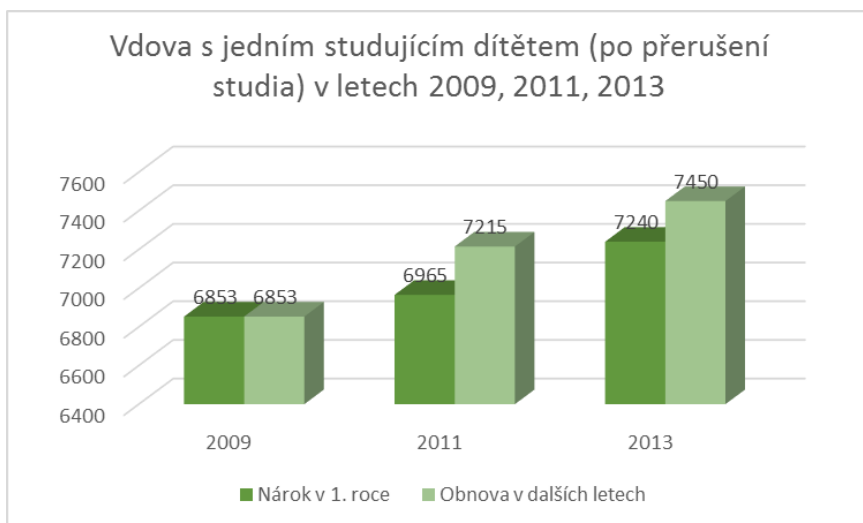

Zdroj: Vlastní zpracování

Modelová situace – vdova s jedním studujícím dítětem (po přerušení studia obnova)

V případě dětí, které se opětovně začnou připravovat soustavně na své budoucí zaměstnání, je až do 26 let věku dítěte vdovských (případně i sirotčí) důchod vždy na základě žádosti o obnovu přiznán. V takovém případě není nutná splněná dvouletá podmínka pro znovuoobnovení vdovského důchodu. Tato se vztahuje pouze v případě podání žádosti o starobní důchod.

Graf 5 - Vdova s jedním studujícím dítětem po přerušení studia

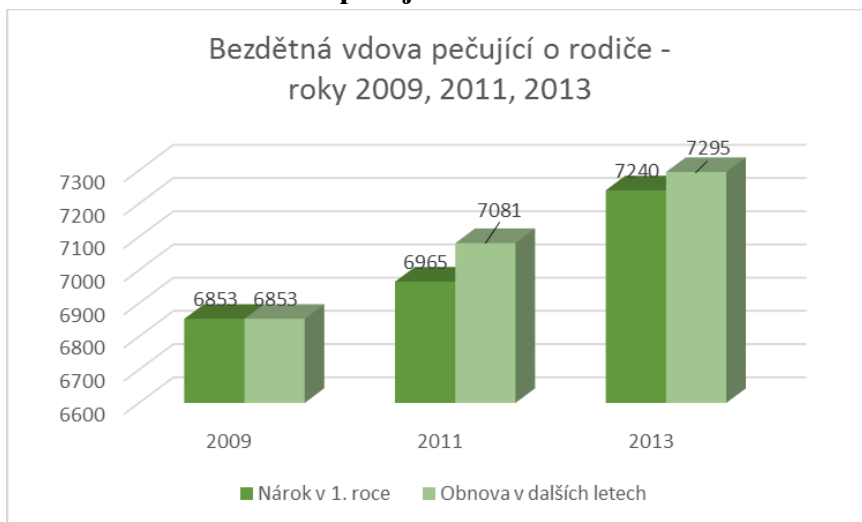

Zdroj: Vlastní zpracování

Modelová situace – bezdětná vdova pečující o rodiče

Vdovský důchod je vyplácen pouze po dobu péče o rodiče. Pokud péče skončí, záleží především na tom, jak dlouhý časový úsek bude mít žadatelka do nároku na vlastní starobní důchod. Musí být splněna podmínka 2 let. V takovém případě bude vdovský důchod snížen o polovinu. V případě, že o rodiče přestane pečovat a podmínka 2 let nebude dodržena, vdovský důchod nebude obnoven.

Graf 6 - Bezdětná vdova pečující o rodiče

Zdroj: Vlastní zpracování

Zákon 155/1995 Sb. – právní úprava do 31. 12. 2009

V první modelové situaci zákona 155/1995 Sb. o důchodovém pojištění v platném znění do 31. 12. 2009 postačí pro splnění podmínky obnovy důchodu dovršení věku ženy 55 let. Vzhledem k tomu, že žena v modelových situacích byla ve věku 53 let, splnila tuto podmínku ve všech čtyřech variantách bez nutnosti splnění dalších podmínek, časový horizont je 17 měsíců.

Zákon 155/1995 Sb. – právní úprava do 31. 12. 2011

Model číslo dvě stejného zákona ve znění od 1. 1. 2010 do 31. 12. 2011 podmínkou dovršení věku o čtyři roky nižšího, než je důchodový věk muže se stejným datem narození výrazně zvyšuje věk ženy pro možnou obnovu. Splnit podmínku musí do pěti let. V prvním příkladu mohla bezdětná vdova žádat o obnovu za 17 měsíců, v této modelové situaci příkladu pět by mohla žádat o obnovu za osm let a dva měsíce, neplní tedy podmínku možnosti obnovy. Pro příklady šest a sedm je nárok na důchod 27. 12. 2019 s ohledem na dvě vychované děti, dle této úpravy musí žena pro obnovu splnit podmínku dvou let. Příklad osmý má stejnou podmínku obnovy. Při porovnání s předešlou novelou zákona došlo ke značnému navýšení hranice odchodu do důchodu a zároveň ke snížení limitu pro možnost obnovy. Pro pozůstalé vdovy se podmínky nároku značně zhoršily.

Zákon 155/1995 Sb. – právní úprava po 1. 1. 2012

V poslední modelové situaci ve znění zákona po 1. 1. 2012 musí žena podmínku dovršení věku o čtyři roky nižšího, než je důchodový věk muže se stejným datem narození nebo pokud je její důchodový věk nižší, platí toto datum, ale za předpokladu, že obnova nastane do dvou let. Nadále se navyšuje důchodový věk. V příkladu devět je jasně zřejmé, že důchod vypláceny do června 2014 a důchodový věk prosinec 2024 je v propastném rozmezí deseti let a šesti měsíců. Ani v případě příkladu 10. a 11. matky pečující o nezaopatřené dítě obnova nároku nenastává. Žena vychovala dvě děti, má nárok na odchod do důchodu o dva roky dříve než žena bezdětná v prosinci 2022 přesto potřebnou podmínku nesplní. Jedině v poslední variantě je podmínka splněna a důvodem je péče o rodiče, která začala do dvou let, žena tedy podmínku splnila.

Zde nastává otázka, zda je tato cesta správná? Stát sice na výplatách důchodu značně ušetří, oproti předešlým novelám, ale jaké následky to má pro rodiny?

Je na zvážení, zda omezení čerpání vdovských důchodů před řádným starobním důchodem, má vliv na čerpání dalších sociálních dávek např. v podobě státní sociální podpory – příspěvky na bydlení, hmotná nouze, popřípadě žádosti o invalidní důchody z důvodu psychických problémů a další sociální podpory, zatímco budou ušetřeny prostředky na důchodovém účtu státního rozpočtu. V případě zdravotních či jiných problémů klienta plynoucích z finanční tísně, se opětovně klient dostává zpět do sociálního systému státu.

6 Závěr

Cílem této práce bylo na základě analýzy důchodového pojištění vyhodnotit specifika pozůstalostního důchodového pojištění z hlediska poskytování dávek a navrhnout možná řešení pro optimální nastavení podmínek.

Byly posouzeny na modelových příkladech vlivy změn v legislativě na vyplácení pozůstalostních důchodů. Porovnáním modelových příkladů s postupnými novelami zákona 155/1995 Sb. o důchodovém pojištění a průběžným zvyšováním důchodového věku je zřejmé, že podmínky nároku na obnovu pozůstalostního důchodu jsou pro pozůstalé nedosažitelné. Počty pozůstalostních důchodů se během let snižují, příčiny je možné hledat jak v úmrtnosti, dalším sňatku, ale především ve zvyšování nároků a podmínek změnami legislativy. Zejména snížením časové hranice z pěti let na dva roky a zároveň prodlužováním věkové hranice odchodu do důchodu.

Poznatky byly aplikovány na modelových příkladech, kde byly porovnávány čtyři skupiny žen v různých životních situacích v časových obdobích, které zasahovaly do legislativních změn daných novelami zákona č. 155/1995 Sb. o důchodovém pojištění. Pro všechny ženy bylo nastaveno stejné datum narození, stejné úmrtí manžela a v rámci každé novely zákona byla uvedena žena věkově omlazena o dva roky. Současně i datum úmrtí manžela bylo posunuto o dva roky. Tímto způsobem byly modelovány stejné výchozí podmínky v rámci každé novely. Byly použity případy bezdětné vdovy, vdovy s jedním nezaopatřeným dítětem, vdovy s jedním studujícím dítětem po přerušení studia, bezdětné vdovy pečující o rodiče ve III. stupni závislosti.

Porovnáním těchto modelových situací bylo zjištěno, že počty vyplácených pozůstalostních důchodů se v čase snižují, a to zejména z důvodu snížení hranice žádosti o obnovu z pěti let na dva roky a zároveň prodlužováním věkové hranice odchodu do důchodu. I ze statistických údajů lze vyčíst, že jak počty vdovských důchodů, tak mandatorní výdaje na ně, se v čase snižují. Z tabulky č. 12 vyplývá, že bezdětná vdova nebo vdova bez studujícího dítěte na obnovu pozůstalostního důchodu nedostáhne.

V závěru bakalářské práce byly zhodnoceny modelové příklady pomocí vytvořených grafů. V případě bezdětné vdovy vplynulo, že za podmínek, které byly v roce 2009, tento případ na obnovu důchodu dosáhnul, v dalších letech po novelách již tato situace nenastala. U modelové situace vdovy s jedním nezaopatřeným dítětem, vplynulo, že opět za podmínek v roce 2009 tento případ na obnovu důchodu dosáhnul – žena dosáhla věku

55 let a mohla o obnovu opět požádat z důvodu dosažení věkové hranice, ale v dalších letech po novelách již na obnovu vdovského důchodu nedosáhne. Další modelový případ týkající se vdovy s jedním studujícím dítětem (po přerušení studia) ukázal, že v případě dětí, které se opětovně začnou připravovat soustavně na své budoucí zaměstnání, je až do 26 let věku dítěte vdovský (případně i sirotčí) důchod vždy na základě žádosti o obnovu přiznán. V takovém případě není nutná splněná dvouletá podmínka pro znovuoobnovení vdovského důchodu. Tato se vztahuje pouze v případě podání žádosti o starobní důchod. Poslední modelový případ pracoval s bezdětnou vdovou pečující o rodiče s III. stupněm závislosti, že vdovský důchod je vyplácen pouze po dobu péče o rodiče. Pokud péče skončí, záleží především na tom, jak dlouhý časový úsek bude mít žadatelka do nároku na vlastní starobní důchod. Musí být splněna podmínka 2 let. V takovém případě bude vdovský důchod snížen o polovinu. V případě, že o rodiče přestane pečovat a podmínka 2 let nebude dodržena, vdovský důchod nebude obnoven.

Se stále se prodlužující dobou odchodu do starobního důchodu je zřejmé, že na tento typ důchodů bude mít nárok čím dál méně občanů. Nabízí se ale otázka, zda za současně nastavených podmínek pobírání pozůstalostních důchodů, kdy od určitého věku pozůstalí nedosáhnou na výplatu těchto důchodů, nejsou odkázáni na jiné dávky sociálního zabezpečení zatěžující státní pokladnu – např. v podobě hmotné nouze, příspěvků na bydlení, apod.

7 Seznam použitých zdrojů

Monografie

ČERNÁ, J., TRINNEROVÁ, D., VACÍK, A. *Právo sociálního zabezpečení. 2. rozšířené vydání.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-019-2.

GREGOROVÁ, Zdeňka, *Důchodové systémy.* Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1998. ISBN 80-210-2003-2.

KAHOUN, V. *Sociální zabezpečení: vybrané kapitoly.* Praha: Triton, 2010. ISBN 978-80-7387-346-2.

KOLDINSKÁ, K., TRÖSTER, P. a kol. *Právo sociálního zabezpečení. 7., podstatně přeprac. a aktualiz. vyd.* Praha: C.H. Beck. 2018. ISBN 978-80-7400-692-0.

KOLDINSKÁ, K. *Sociální právo. 2. vydání.* Praha: C.H. Beck. 2013. ISBN 978-80-7400-474-2.

TOMEŠ, I. *Sociální správa.* Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-560-1.

TOMEŠ, Igor a kol. *Sociální správa: úvod do teorie a praxe, 2. rozšířené a přepracované vyd.* Praha: Portál 2009. ISBN 978-80-7367-483-0.

VOŘÍŠEK, V. *Zákon o důchodovém pojištění. Komentář. 1. vydání.* Praha: C.H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7179-576-6.

WINKEL, V. *Der kleine Rentenratgeber Alles, was Sie zur Rente wissen müssen, 6., a. Auflage.* Akademische Arbeitsgem, 2018. ISBN 978-3-86817-894-4

Internetové zdroje

Důchodová kalkulačka: MPSV [online] 2019 (cit. 8. 9. 2019) Dostupné: <https://www.mpsv.cz/web/cz/kalkulacky>

Hospodaření systému důchodového pojištění: MPSV, [online] 2019 (cit. 4. 9. 2019)
Dostupné: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/hospodareni-systemu-duchodoveho-pojisten>

Na sirotčí důchod dosáhne více dětí: MPSV [online] 2018 (cit. 8. 10. 2019) Dostupné:
<https://www.mpsv.cz/web/cz/-/na-sirotci-duchod-dosahne-vice-deti-podminky-pro-jeho-priznani-budou-mirnejsi>

Nemocenské pojištění: ČSSZ [online] 2019 (cit. 20. 10. 2019) Dostupné:
<https://www.cssz.cz/web/cz/-/od-1-7-2019-se-snizuje-sazba-pojistneho-na-nemocenske-pojisteni-o-0-2->

Pozůstalostní důchody: ČSSZ [online] 2019 (cit. 20. 9. 2019) Dostupné:
<https://www.cssz.cz/web/cz/pozustalostni-duchody-podrobne>

Profil organizace: ČSSZ: [online] 2019 (cit. 28. 9. 2019) Dostupné:
<https://www.cssz.cz/web/cz/profil-organizace>

Zvýšení důchodu při dosažení věku 85 let: ČSSZ [online] 2018 (cit. 25. 9. 2019) Dostupné:
<https://www.cssz.cz/web/cz/-/lednovou-valorizaci-temer-3-5-milionu-duchodu-zajisti-cssz-automaticky-prave-tak-jako-tisicikorunove-zvyseni-duchodcum-starsim-85-let>

Ostatní

ČSSZ, Meritorní směrnice ředitele sekce sociálního pojištění 2/2018 ze dne 25. 1. 2018,
Praha

Důchody v České republice a spolkové republice Německo. Praha: ČSSZ, 5/2015. ISBN
978-80-87039-40-3

Národní pojištění: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. Praha: 7/2019. ISSN 0323-
2395.

Národní pojištění: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. Praha: 11/2019. ISSN 0323-2395.

Příručka budoucího důchodce, ČSSZ, Praha, 2017. ISBN 978-80-87039-48-9.

Statistická ročenka z oblasti důchodového pojištění 2018, ČSSZ, Praha, 2019, ISBN 978-80-87039-54-0

UZ Sociální pojištění. *Zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění.* Ostrava, Sagit. ISBN 978-80-7488-210-4.

25 let České správy sociálního zabezpečí, Praha, ČSSZ, 2015. ISBN 978-80-87039-43-4.

80 let sociálního pojištění, Česká správa sociálního zabezpečení, 2004

8 Přílohy

Příloha č. 1 – Plná moc k sepsání žádosti o důchod	65
Příloha č. 2 - Výpočty nároku na starobní důchod pro modelovou situaci 2009	66
Příloha č. 3 - Výpočty nároku na starobní důchod pro modelovou situaci 2011	67
Příloha č. 4 - Výpočty nároku na starobní důchod pro modelovou situaci 2013	68
Příloha č. 5 - Žádost o zaslání informativního osobního listu důchodového pojištění	69

Příloha č. 1 – Plná moc k sepsání žádosti o důchod

PLNÁ MOC (řízení o přiznání důchodu)

Zmocnitel

Jméno, příjmení:

Rodné číslo/EČP

Adresa trvalého pobytu

Zmocněnec

Jméno, příjmení:

Datum narození/rodné číslo

Adresa trvalého pobytu

Rozsah zastoupení

Udělují plnou moc shora uvedenému zmocněnci k

sepsání žádosti o přiznání pro celé řízení o přiznání

starobního důchodu

invalidního důchodu

vdovského/vdoveckého důchodu

sirotčího důchodu

V dne.....

.....
(podpis zmocnitele)¹

.....
(podpis zmocněnce)²

¹ Podpis zmocnitele nemusí být úředně ověřen.

² Podpis zmocněnce není povinnou náležitostí plné moci.

Příloha č. 2 - Výpočty nároku na starobní důchod pro modelovou situaci 2009

Výpočet nároku na starobní důchod pro bezdětnou ženu s datem narození 27. 10. 1956

Stanovení dne vzniku nároku na starobní důchod

Vyplňte (přepište) prosím údaje zelených buněk

Datum Vašeho narození	27.10.1956
Jste žena ? (ano / ne)	ano
Počet vychovaných dětí	
Důchodový věk činí 63 let a 2 měsíce	
Vznik nároku na starobní důchod	27. prosinec 2019
byla-li získána doba pojištění aspoň 35 let nebo 30 let pojištění bez náhradních dob pojištění. Nárok na starobní důchod též vznikne 27. 4. 2025 byla-li získána doba pojištění kratší než 35 let, ale nejméně 20 let pojištění nebo 15 let pojištění bez náhradních dob pojištění.	
<i>Možnost odchodu do tzv. předčasného starobního důchodu podle § 31 zákona č. 155/1995 Sb.</i>	<i>27. říjen 2016</i>
byla-li získána doba pojištění aspoň 35 let nebo 30 let pojištění bez náhradních dob pojištění.	

Zdroj: MPSV [online] 2019, dostupné <https://www.mpsv.cz/web/cz/kalkulacky>

Výpočet nároku na starobní důchod pro ženu s datem narození 27. 10. 1956 a se dvěma vychovanými dětmi

Stanovení dne vzniku nároku na starobní důchod

Vyplňte (přepište) prosím údaje zelených buněk

Datum Vašeho narození	27.10.1956
Jste žena ? (ano / ne)	ano
Počet vychovaných dětí	2
Důchodový věk činí 60 let a 4 měsíce	
Vznik nároku na starobní důchod	27. únor 2017
byla-li získána doba pojištění aspoň 33 let nebo 30 let pojištění bez náhradních dob pojištění. Nárok na starobní důchod též vznikne 27. 4. 2025 byla-li získána doba pojištění kratší než 33 let, ale nejméně 20 let pojištění nebo 15 let pojištění bez náhradních dob pojištění.	
<i>Možnost odchodu do tzv. předčasného starobního důchodu podle § 31 zákona č. 155/1995 Sb.</i>	<i>27. únor 2014</i>
byla-li získána doba pojištění aspoň 33 let nebo 30 let pojištění bez náhradních dob pojištění.	

Zdroj: MPSV [online] 2019, dostupné <https://www.mpsv.cz/web/cz/kalkulacky>

Příloha č. 3 - Výpočty nároku na starobní důchod pro modelovou situaci 2011

Výpočet nároku na starobní důchod pro bezdětnou ženu s datem narození 27. 10. 1958

Stanovení dne vzniku nároku na starobní důchod

Vyplňte (přepište) prosím údaje zelených buněk

Datum Vašeho narození	27.10.1958
Jste žena ? (ano / ne)	ano
Počet vychovaných dětí	
Důchodový věk činí 63 let a 10 měsíců	
Vznik nároku na starobní důchod	27. srpen 2022
byla-li získána doba pojištění aspoň 35 let nebo 30 let pojištění bez náhradních dob pojištění. Nárok na starobní důchod též vznikne 27. 8. 2027 byla-li získána doba pojištění kratší než 35 let, ale nejméně 20 let pojištění nebo 15 let pojištění bez náhradních dob pojištění.	
<u>Možnost odchodu do tzv. předčasného starobního důchodu</u> podle § 31 zákona č. 155/1995 Sb. 27. říjen 2018 byla-li získána doba pojištění aspoň 35 let nebo 30 let pojištění bez náhradních dob pojištění.	

Zdroj: MPSV [online] 2019, dostupné <https://www.mpsv.cz/web/cz/kalkulacky>

Výpočet nároku na starobní důchod pro ženu s datem narození 27. 10. 1958 a se dvěma vychovanými dětmi

Stanovení dne vzniku nároku na starobní důchod

Vyplňte (přepište) prosím údaje zelených buněk

Datum Vašeho narození	27.10.1958
Jste žena ? (ano / ne)	ano
Počet vychovaných dětí	2
Důchodový věk činí 61 let a 2 měsíce	
Vznik nároku na starobní důchod	27. prosinec 2019
byla-li získána doba pojištění aspoň 35 let nebo 30 let pojištění bez náhradních dob pojištění. Nárok na starobní důchod též vznikne 27. 8. 2027 byla-li získána doba pojištění kratší než 35 let, ale nejméně 20 let pojištění nebo 15 let pojištění bez náhradních dob pojištění.	
<u>Možnost odchodu do tzv. předčasného starobního důchodu</u> podle § 31 zákona č. 155/1995 Sb. 27. prosinec 2016 byla-li získána doba pojištění aspoň 35 let nebo 30 let pojištění bez náhradních dob pojištění.	

Zdroj: MPSV [online] 2019, dostupné <https://www.mpsv.cz/web/cz/kalkulacky>

Příloha č. 4 - Výpočty nároku na starobní důchod pro modelovou situaci 2013

Výpočet nároku na starobní důchod pro bezdětnou ženu s datem narození 27. 10. 1960

Stanovení dne vzniku nároku na starobní důchod

Vyplňte (přepište) prosím údaje zelených buněk

Datum Vašeho narození	27.10.1960
Jste žena ? (ano / ne)	ano
Počet vychovaných dětí	
Důchodový věk činí 64 let a 2 měsíce	
Vznik nároku na starobní důchod	27. prosinec 2024
byla-li získána doba pojištění aspoň 35 let nebo 30 let pojištění bez náhradních dob pojištění.	
Nárok na starobní důchod též vznikne 27. 12. 2029 byla-li získána doba pojištění kratší než 35 let, ale nejméně 20 let pojištění nebo 15 let pojištění bez náhradních dob pojištění.	
<i>Možnost odchodu do tzv. předčasného starobního důchodu podle § 31 zákona č. 155/1995 Sb.</i>	27. říjen 2020
byla-li získána doba pojištění aspoň 35 let nebo 30 let pojištění bez náhradních dob pojištění.	

Zdroj: MPSV [online] 2019, dostupné <https://www.mpsv.cz/web/cz/kalkulacky>

Výpočet nároku na starobní důchod pro ženu s datem narození 27. 10. 1960 a se dvěma vychovanými dětmi

Stanovení dne vzniku nároku na starobní důchod

Vyplňte (přepište) prosím údaje zelených buněk

Datum Vašeho narození	27.10.1960
Jste žena ? (ano / ne)	ano
Počet vychovaných dětí	2
Důchodový věk činí 62 let a 2 měsíce	
Vznik nároku na starobní důchod	27. prosinec 2022
byla-li získána doba pojištění aspoň 35 let nebo 30 let pojištění bez náhradních dob pojištění.	
Nárok na starobní důchod též vznikne 27. 12. 2029 byla-li získána doba pojištění kratší než 35 let, ale nejméně 20 let pojištění nebo 15 let pojištění bez náhradních dob pojištění.	
<i>Možnost odchodu do tzv. předčasného starobního důchodu podle § 31 zákona č. 155/1995 Sb.</i>	27. prosinec 2019
byla-li získána doba pojištění aspoň 35 let nebo 30 let pojištění bez náhradních dob pojištění.	

Zdroj: MPSV [online] 2019, dostupné <https://www.mpsv.cz/web/cz/kalkulacky>

Příloha č. 5 - Žádost o zaslání informativního osobního listu důchodového pojištění

Evidenční štítek

Žádost o zaslání informativního osobního listu důchodového pojištění

Na základě § 40a zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů, žádám o zaslání informativního osobního listu důchodového pojištění.

A. Základní identifikace

Příjmení Jméno Rodné příjmení Rodné číslo

B. Adresa pro zaslání informativního osobního listu důchodového pojištění

Vyplňte adresu trvalého bydliště, případně jinou adresu, na kterou si přejete informativní osobní list důchodového pojištění zaslat. Uvedete-li datovou schránku, bude Vám informativní osobní list důchodového pojištění zaslán do datové schránky.

Ulice Číslo domu Obec PSČ Stát

ID datové schránky

C. Datum a místo, podpis

V Dne
Podpis žadatele

ČSSZ/OSSZ/PSSZ/MSSZ Brno vyžaduje a zpracovává osobní údaje v souladu s právními předpisy pro ochranu osobních údajů a pouze k legitimním účelům. Více informací naleznete na <https://www.cssz.cz/cz/gdpr.htm>.

ZOLDP v1.17

Zdroj: tiskopisy ČSSZ [online] 2019, dostupné: <https://portal.cssz.cz/web/portal/tiskopisy-zoldp>